חוּשָׁה לְעֶזְרָתִי
אֲדֹנָי תְּשׁוּעָתִי

הבית היהודי באור החסידות

מאת

הרב יצחק גינזבורג

עריכה

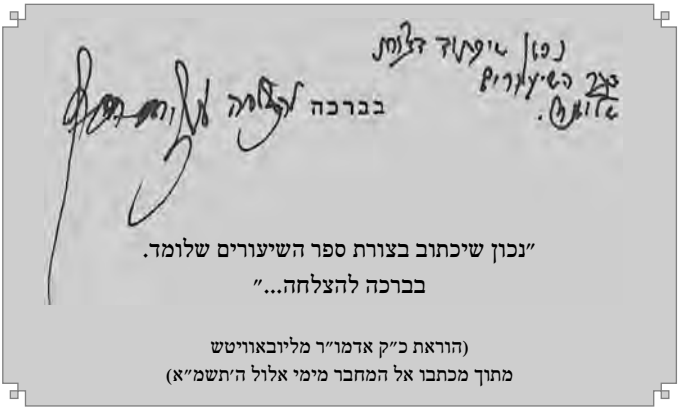
איתיאל גלעדי

תשורה משמחת הנישואין של

שמשון יעקב מרדכי ושטערנא **שרה** שיחיו **בלוך**

ב׳ דראש חודש חשון

תהא שנת פרו ורבו

"נכון שיכתוב בצורת ספר השיעורים שלומד.
בברכה להצלחה..."

(הוראת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
מתוך מכתבו אל המחבר מימי אלול ה'תשמ"א)

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ך

© ה'תשפ"ו

עיצוב והפקה: דוד הלל

התוכן

פתח דבר ..... ה

יין משמח

"חושה לעזרתי" ..... ט

"קול דממה דקה" ..... יג

"קול דודי דופק" ..... טז

תיקוני שכינתא ..... יט

דעת נכונה ..... כב

אני מכיר אותך! ..... כד

מזל טוב מזל טוב! ..... כו

שיעורים

"קול דממה דקה" ..... לא

- א. סלם התפלה ..... לא
- ב. מערכות נוספות ..... לח
- ג. הבית היהודי ..... מג

דעת נכונה ..... מט

- א. דעת נכונה ..... מט
- ב. 'אני מכיר אותך!' ..... נד

פתח דבר

לכבוד שמחת הנישואין של הנכד היקר הרה״ת **שמשון יעקב מרדכי** שי׳ **בלוך** עם **שטערנא שרה** תחי׳ (לבית **גינזבורג**) אנו מדפיסים את התשורה ״**חושה לעזרתי א־דני תשועתי**״ (פסוק המבואר בפנים התשורה, ועולה בגימטריא כשמות החתן והכלה). התשורה מבוססת על השיעור שנמסר במסיבת קישורי התנאים שלהם – ״**קול דממה דקה**״ – ונדפס כאן לראשונה. כתוספת לו נדפס – בפעם שניה, עם הוספות חשובות – השיעור ״**דעת נכונה**״, שנמסר בסמוך (בשבע ברכות של נכדה אחרת), משום שהוא מבוסס על אותו מאמר ומשלים את תוכנו.

לפני חלק השיעורים בתשורה נדפסו שבע תורות בסגנון ״יין משמח׳, חמש מהן מבוססות על תוכן שני השיעורים שבהמשך – ו״אין בית מדרש בלא חידוש״, מצד הסגנון וגם מצד התוכן – ושתים מהן בתוכן חדש (שנאמר גם הוא במסיבת קישורי התנאים).

יהי רצון שזכות הארת האור הפנימי של חיי הנישואין – במגמה לבנות בנין עדי עד על אדני התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה, זוהי תורת החסידות – תעמוד לזוג הצעיר לבנות בית נאמן של השראת שכינה בישראל, בית של שליחות והבאת הגאולה, ומשמחת החתונה נזכה מיד לשמחת החתונה הגדולה, בביאת משיח צדקנו תיכף ומיד ממש!

איתיאל גלעדי

ר״ח חשון תשפ״ו

יין משמח

מסתורי חתונה ונישואין

"חושה לעזרתי"

"קול דממה דקה"

"קול דודי דופק"

תיקוני שכינתא

דעת נכונה

אני מכיר אותך!

מזל טוב מזל טוב!

"חושה לעזרתי"

הפסוק בתהלים אומר "חושה לעזרתי א־דני תשועתי"[א].

האשה־הכלה היא ה"עזר" – כפי שנאמר בבריאתה, "אעשה לו עזר כנגדו"[ב]. על האיש להתפלל על אשתו תמיד ולבקש מה' "חושה לעזרתי" – חושה לקראת ה"עזר" שהענקת לי. "ישלח עזרך מקדש"[ג] – מקור ה"עזר" הוא בקדש העליון, סוד פרצוף אבא (ספירת החכמה, "קדש מלה בגרמיה"[ד]), עליו נאמר "אבא יסד ברתא"[ה] (כרמוז ב־י, אות החכמה, המופיע ב"עזרתי" ו"תשועתי"[ו]) – והפניה היא אליו, להמשיך מהמקור העליון את כל מה שזקוקה לו האשה־המלכות, באמצעות האיש־הז"א (כאשר "יסוד אבא ארוך ומסתיים [מתלבש] ביסוד ז"א"[ז]).

אכן, כאשר האיש מתפלל על אשתו הוא לא עושה זאת 'מבחוץ', כמי שדואג שישפע לה ממקור אחר השפע לו היא זקוקה. עיני האשה הם אל בעלה בלבד, ועליו מוטל למלא את כל צרכיה. ממילא, כל צורך של האשה, שמעורר תפלה עליה, הוא גם הזדמנות לקשר מתוקן בין האיש והאשה. כשם שהאשה מתדמה לשכינה כך האיש מתדמה לקוב"ה, ובעצם בקשתו מה' "חושה לעזרתי" היא בקשה שה' יחיש אותו עצמו לעזרה.

ובסגנון אחר, מיד אחרי שהאיש פונה לה' "חושה לעזרתי", מופנית תביעתו שלו אל עצמו – "חושה [אתה בעצמך] לעזרתי", ממש את מה שאתה חושב שראוי שה' יעשה[ח]. כאשר תעשה זאת, אותו שפע עליון – משרשה של אשתך – יעבור דרכך ויתן לך כח למלא את כל צרכיה. חושה־רוצה לקראת עזרתך־כלתך וממילא ה' ימלא אותך בכח ובשפע רב, בסוד "מגדל עז שם הוי' [סוד המלכות־הכלה] בו ירוץ צדיק [החתן, ועל ידי חבורו לכלה] ונשגב [הוא

מתרומם ומתעלה מעלה־מעלה]"[ט] (ובמושגים הנ"ל: "הוי' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה"[י] – שרש החתן־השמים, ו שבשם, בתבונה, ה עילאה, ושרש הכלה־הארץ, ה תתאה, בחכמה, י שבשם – וממילא דווקא במרוצת החתן־השמים להשפיע לכלה־הארץ הוא זוכה ל"ונשגב" לשרשה שגבוה משרשו).

"חושה" מתפרש גם במשמעות של תחושה – על האיש לחוש את אשתו. אל לו להסתפק בהכרה היסודית שלהם[יא], מתוך זכרון השרש המשותף, אלא עליו לפתח ביחס אליה 'חוש' רגיש במיוחד – לחוש את רצונותיה ואת צרכיה, הנפשיים וגם הגשמיים, ולענות עליהם עוד בטרם תביע אותם בפירוש[יב], "טרם יקראו ואני אענה"[יג] (בפרט במצות עונה[יד], בה נדרשת רגישות מיוחדת גם למה שלא יכול להאמר בפה[טו]).

מתוך "חושה לעזרתי" עולה החתן ומגיע להכרה כי "א־דני תשועתי" – "א־דני" הוא שם המלכות[טז], הכלה־האשה, והיא־היא תשועתו של החתן. כתוב[יז] ש'ישועה' נמשכת כולה מלמעלה, "ישועת ה' כהרף עין"[יח], ואילו 'תשועה' – שמופיעה בתנ"ך בדרך כלל בהקשר של מלחמות[יט] – נמשכת בתוך מעשיו של האדם. האדם משתדל ופועל במסירות נפש, וה' מצליח את מעשיו – "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל"[כ]. האשה הטובה, "אשת חיל"[כא], היא "תשועתי" – היא נותנת ל"איש חיל"[כב] את הכח של "וזכרת את הוי' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל".

וביתר עומק: שלש פעמים בכל יום פונים לה' ומשבחים אותו בתחלת תפלת עמידה כ"מלך עוזר ומושיע ומגן". מוסבר בחסידות[כג] ש"עוזר" היינו "נקודה לתתא", התייחסות לה' כמסייע ועוזר לאדם, תומך 'מלמטה' בהשתדלותו ומעשיו – אני עושה וה' עוזר ומברך את מעשי ידי; "מושיע" היינו "נקודה באמצעיתא", כשיש תחושה של שותפות שוה עם ה' – אני עושה, אך ללא השתתפות ה' אין לכך שום משמעות ("אם הוי' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו אם הוי' לא ישמר עיר שוא שקד שומר"[כד]), וממילא ה' הוא המושיע שבלעדיו לא היה קורה מאומה (וממילא מתברר שהאמת היא שה' עושה ואני רק עוזר, "מסייע שאין בו ממש"[כה]). "מגן" היינו "נקודא לעילא", ה'

נמצא מעלי, פועל בחסד חנם (שתרגומו מגן), חופף עלי ושומר עלי, ללא כל עשיה שלי.

בחיי הנישואין נדרשת דווקא תודעת השותפות – "שלשה שותפים באדם"[כו] – ההתיחסות לה' כ"מושיע". הסדר של "חושה לעזרתי א־דני תשועתי" מתחיל אמנם מהתייחסות לאשה כ"עזר", מתוך המחשבה וההרגשה של האיש שהוא העיקר, הפועל והיוזם, ואשתו טפלה אליו, עוזרת ומסייעת למעשיו (מחשבה שמטילה עליו את האחריות להיות הפועל־המשפיע, החש את צרכיה ונענה לה). אך התכלית היא "ונשגב", לעלות בתודעה מ"עזרתי" ל"תשועתי" – להכיר שהאשה, כשותפה שוה (לא רק "עזר" תומך מלמטה, אלא "כנגדו", בכל שיעור הקומה), מלמדת את האדם להתייחס לה' כ"מושיע", כמי שנותן לו כח לעשות חיל, ובכך גופא היא מושיעה אותו ונותנת לו כח לעשות חיל בכל עניינו. לכן "הכל מן האשה"[כז] ו"אין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו"[כח] – בזכותה נושע האדם בפרנסתו, בהצלחתו בשליחותו בחיים ובכל הברכות, בגשמיות וברוחניות.

מקורות

א. תהלים לח, כג.
ב. בראשית ב, יח.
ג. תהלים כ, ג. וראה אשא עיני מאמר ״סוד הנשימה: חדוה״ על נשימה בכוונת הפסוק ״ישלח־עזרך [ח] מקדש [ד] ומציון [ו] יסעדך [ה]״ – תיקון חיה (חוה המתוקנת, ״אם כל חי״) – וכאן היינו להודות לה׳ בכל נשימה ונשימה על ה״עזר [כנגדו]״ ששלח לי.
ד. זהר ח״ג צד, ב.
ה. שם ח״ג רמח, א; תקו״ז תקון כא (סא, ב).
ו. ובעצם יש כאן המשכה מ־י ל־י, מ״חכמה עילאה״ (י בראש, ה־י בתחלת שם הוי׳) ל״חכמה תתאה״ (י בסוף, ה־י בסוף שם א־דני, שמופיע בפסוק, כדלקמן).
ז. ע״ח שער הכללים פ״י; של״א פ״ג. ובכ״מ.
ח. כפי שבעז אומר לרות ״ישלם הוי׳ פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם הוי׳ אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו״ (רות ב, יב), ומיד הוא עצמו דואג לטובתה, ובסוף לא נח עד שהוא עצמו פרס עליו את כנפיו (שמענו מהרב עודד כיטוב שליט״א).
ט. משלי יח, י.
י. שם ג, יט (הפסוק ממנו נלמד ש״אבא יסד ברתא״).
יא. על ההכרה הזו ראה גם לקמן בתורה ״דעת נכונה״.
יב. ראה גם יין משמח ח״א ש״ה בתורה ״כמשפט הבנות״.
יג. ישעיה סה, כד.
יד. על מצות עונה כהענות לאשה ראה יין משמח ח״ב ש״ו בתורה ״שמחת עונה״; ח״ג ש״ד בתורה ״מצוות היחוד״.
טו. ראה עירובין ק, ב. שו״ע או״ח רמ, א.
טז. זהר ח״ג יא, א ובכ״מ.
יז. ראה בשיעור מוצאי יו״כ תשפ״א.
יח. בטוי שגור. ראה מנחה ליהודה עמ׳ 27–28.
יט. שופטים טו, יח; שמואל־א יט, ט; יא, יג; יט, ה. וברִיבוי מקומות.
כ. דברים ח, יח.
כא. משלי יב, ד; לא, י. ועוד.
כב. שופטים ג, כט; דהי״א י, יב; יא, כב. ובכ״מ.
כג. קדושת לוי לקוטים ד״ה ״מלך עוזר ומושיע ומגן״ (מובא במעין גנים נשא עמ׳ לג; בעתה אחישנה עמ׳ רעא).
כד. תהלים קכז, א.
כה. כש״ט (קה״ת) אות קצגב.
כו. קידושין ל, ב.
כז. בראשית רבה יז, יב.
כח. בבא מציעא נט, א.

"קול דממה דקה"

בהתגלות ה' לאליהו הנביא בהר חורב נאמר[א]:

> וַיֹּאמֶר צֵא וְעָמַדְתָּ בָהָר לִפְנֵי הוי' וְהִנֵּה הוי' עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים לִפְנֵי הוי' לֹא בָרוּחַ הוי' וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ הוי'. וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ הוי' וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה.

ארבעת השלבים הללו, רוח־רעש־אש־קול דממה דקה – מופיעים בעבודת כל יום, בסולם העליה בתפלה[ב]. עניינה של התפלה דבקות ויחוד עם ה' – שהוא, בעצם, יחוד קוב"ה ושכינתיה, הדוד העליון והרעיה, כנסת ישראל – ובדומה לה מופיעים ארבעת השלבים בדבקות וביחוד שבחיי הנישואין, בכל פעם מחדש:

השלב הראשון בהתקרבות של איש ואשה הוא התעוררות ליצירת קשר מודע. לעתים אחד מבני הזוג מעורר את השני שיתן את דעתו עליו, ולעתים האדם מעורר את עצמו לקשר. ההתעוררות הזו נוגעת בנקודה הפנימית שבלב, שתמיד ערה לקשר – "אני ישנה ולבי ער"[ג].

אכן, כדי לזכות לקשר ער, אמתי וקדוש צריכים "רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים". בני הזוג יכולים להיות ב"טורי דפרודא"[ד], כשכל אחד שקוע בעצמו וברצונותיו האגואיסטיים, וביניהם מפרידה תהום, ולעתים גם יש מריבה או כעס שמגביהים ביניהם הר (כלשון חז"ל למתח בין שני אנשים, "גבה טורא ביניהו"[ה]), ואת ההרים הללו צריכים לפרק – לפרק את המוקשים, שכל אחד יהיה ער וקשוב לצרכי הזולת וגם ידע לבטא חולשותיו

וצרכיו שלו, עד שמגיעים לעמק השוה. לעתים נוצרת סתם אדישות, ואפילו ערלות־לב, למציאותו של הזולת – הלבבות מתקשחים והופכים לסלעים. את "לב האבן"[י] צריך לשבור, שהרי "אין כלי שלם כלב נשבר"[יא], ואז הוא נפתח, הופך להיות רגיש ואכפתי, ומסוגל גם להיות נזקק לטוב שמרעיף בן הזוג ולדעת לקבל אותו. בכללות, מקור כל הבעיות, הוא ה'אני' השלילי, האנוכיות שפוגעת ביכולת להתחבר באמת לבן הזוג (כנודע בביאור "ומוצא אני מר ממות את האשה"[יח], כשה'אני' מפריד בין בני הזוג, לעומת "מצא אשה מצא טוב"[יט], כשמסירים את המניעות ומוצאים את בן הזוג עצמו), ורוח ההתעוררות צריכה לבטל־לבטש את הישות הזו.

כדי להתנער מהשקט, הישנוניות והאדישות, וכדי לבטש את הישות, צריך להיות "עז כנמר"[יא] – נכון 'למחות' כנגד מציאות של ריחוק, ולא להתייאש, מתוך בטחון בזיקה הפנימית בין בני הזוג.

אחרי הסרת המניעות, כשהלבבות פתוחים וגלויים, יש לעורר בלב רצון חזק להתקרב – תשוקה מורגשת, ב"רעש" והתרגשות, להגיע באמת אל הזולת ולממש את הקשר.

התשוקה הזו נותנת לכל אחד מבני הזוג כח להיות "קל כנשר" – להתרומם מעל קשיי היום־יום, טרדות המציאות ועייפות הגוף, ולהתקרב זה אל זו.

כשמצליחים להתקרב יש התלהבות תוך כדי ההתקרבות והדבקות – יש כבר קשר קרוב וטוב, ואש האהבה מקרבת ו'מתיכה' את בני הזוג להתכלל יחד.

כל אחד "רץ כצבי" – הרצון (שנקרא גם צביון) רץ ומגיע אל היעד, וככל שהוא מתקרב הוא מתחמם ומתלהב.

התכלית היא הדבקות ממש – "ודבק באשתו והיו לבשר אחד"[יב] – היחוד, בו משתתקים כל הרעשים מבית ומבחוץ ובני הזוג מתאחדים ב"קול דממה דקה", "תמן אתי מלכא"[יג] ('שם בא המלך'), "באתי לגני אחֹתי כלה"[יד].

עם כל השקט שביחוד הזה, יש בו עצמה של "גבור כארי" – "מי מטיל כסותו בין לביא ולביאה בשעה שנזקקין זה עם זה"[טו] – כאשר "לית אפרשותא בין

קוב"ה ושכינתיה"[טז] והאחדות ביניהם חודרת וממלאת את הרוח והגשם גם יחד, קבועה וקיימת בכל אשר יפנו ובכל אשר יעשו.

מקורות

א. מלכים־א יט, יא–יב. וראה גם לעיל בתורה "קול דממה דקה".
ב. ראה בפירוט עבודת הלוי על הפטרת פינחס (ובכ"ד בדא"ח).
ג. שיר השירים ה, ב.
ד. זהר ח"א קנח, א; ח"ב רלד, א.
ה. חולין ז, ב.
ו. יחזקאל יא, יט; לו, כו.
ז. קול מבשר ח"א, על תהלים קמז ובכ"מ (בשם הרבי ר' בונים מפשיסחא); ראה קונטרס התפלה (לאדמו"ר הרש"ב) פי"ב.
ח. קהלת ז, כו.
ט. משלי יח, כב.
י. ראה באורך בהקדמת שכינה ביניהם.
יא. אבות פ"ה מ"כ. וראה בעבודת הלוי הנ"ל הערה ב על ההקבלה בין מערכת החיות שבמשנה לארבעת השלבים בהתגלות לאליהו.
יב. שם פסוק כד.
יג. זהר ח"ג רכג, ב; רכז, ב.
יד. שה"ש א, ה.
טו. סנהדרין קו, א.
טז. ראה זהר ח"ג פב, ב–פג, א (ברע"מ).

"קול דודי דופק"

בבנית הקשר בין בני הזוג ישנם ארבעה שלבים, המקבילים גם לארבעת השלבים בהתגלות ה' לאליהו הנביא בהר חורב – רוח, רעש, אש (שבכולם עדיין לא נמצא ה') ו"קול דממה דקה"[א] (ש"תמן אתי מלכא"[ב], שם בא־מופיע ה').

בתחלה יש רוח־התעוררות למפגש עם הזולת. "רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים", רוח שדורשת לפרק את ה"טורי דפרודא" של הרווקות ולשבור־למול את לב האבן – תוך ידיעה ש"לא טוב היות האדם לבדו"[ג] – כדי להפוך לרגיש ופתוח לזולת ולאפשר בנית קשר של קיימא. כאשר מפרקים ושוברים את המניעות, מתעוררת ונחשפת ההכרה של בן הזוג האמתי, אותו מחפשים.

מתוך כך מתעוררת תשוקה כללית לחתונה, ועם המפגשים גם תשוקה להתקרב לבן הזוג האמתי – תשוקה 'רועשת' ומרגשת.

כאשר בן הזוג נמצא, וכורתים ברית – משלב ההחלטה להתחתן, ועד לעמידה תחת החופה והמפגש בחדר היחוד – הולכת וגוברת אש ההתלהבות מהקרבה עצמה.

אך המימוש השלם והאמתי, אחרי כל הרוח, הרעש והאש – של כל תהליך ההכרות, עד לחתונה עצמה – הוא ב"קול דממה דקה", ביחוד בני הזוג בביתם שלהם, כשהם זוכים לדבקות שלמה, הבונה חיים משותפים שלמים בגשם וברוח, "ודבק באשתו והיו לבשר אחד"[ד].

ארבעת השלבים משתלבים גם עם ארבע המדרגות בפסוק האהבה המורכב ביותר בשיר השירים – "אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחֹתי רעיתי יונתי תמתי"[ה] (כאשר "קול דודי דופק" מחדיר את העדינות השקטה של "קול דממה דקה" בכל השלבים):

הבסיס לקשר הראשון הוא תחושת "אחֹתי" הטבעית, אחוה־אהבה טבעית של אח ואחות. רוח טובה ונעימה מפעמת בין שני אנשים, מתוך תחושת הכרות עמוקה המעידה על קשר קדום בין הנשמותי (מטבעה אהבה זו אינה רועשת, אלא שאם יש מניעות על התעוררות הקשר העדין הזה נדרש גם "רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים" כדי לפרק ולשבור את כל המניעות).

מתוך כך מתפתחת אהבה רגשית בלב, אהבת הדוד הפונה ל"רעיתי" – זו אהבה 'רועשת', מלאת תשוקה הדוחפת להתקרב, כאשר ככל שמתקרבים יותר גוברת אש ההתלהבות.

התכלית היא הדבקות ב"קול דממה דקה", שבשתי המדרגות העליונות המתחברות יחד – "אחת היא יונתי תמתי"[ז]. יש דבקות בדרך של "רצוא", הסתכלות של "עיניך יונים"[ח], כאשר מסיטים־עוצמים עינים ומסיחים דעת מכל דבר אחר כדי למקד את המבט בבן הזוג וליצור עמו קשר רוחני עמוק (בדוגמת כיסוי העינים בפסוק היחוד, "שמע ישראל"). אך התכלית היא דבקות גם ב"שוב", מדרגת "תמתי" בה יש כתר אחד לשני בני הזוג, רצון משותף ושוה לצאת לשליחות, ומתקיים ביניהם קשר מלא – ברוחניות ובגשמיות, קשר שמתממש בהולדה, בבנית בית ומשפחה ובשליחות פעילה כלפי חוץ – כאשר בכל אלה "לית אפרשותא בין קוב"ה ושכינתיה"[ט] (כדוגמת תפלת עמידה, שיא התפלה, בה מבקשים גם בקשות גשמיות).

מקורות

א. מלכים־א יט, יא–יב. וראה גם לעיל בתורה "קול דממה דקה".

ב. זהר ח"ג רכג, ב; רכז, ב.

ג. בראשית ב, יח.

ד. שם פסוק כד.

ה. שה"ש ה, ב. וראה ביאור ארבע המדרגות בלקוטי באורים לקונטרס ההתפעלות פ"ב אות לה; ברית הנישואין מאמר "אני ישנה ולבי ער"; יין משמח ש"ג ח"ד תורה "אחתי רעיתי יונתי תמתי".

ו. וראה לקמן בתורה "אני מכיר אותך".

ז. שם ו, ט.

ח. שם א, טו; ד, א.

ט. ראה זהר ח"ג פב, ב–פג, א (ברע"מ).

תיקוני שכינתא

האשה השונמית, בביתה התארח אלישע הנביא, אמרה לבעלה "הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד. נַעֲשֶׂה נָּא עֲלִיַּת קִיר קָטַנָּה וְנָשִׂים לוֹ שָׁם מִטָּה וְשֻׁלְחָן וְכִסֵּא וּמְנוֹרָה וְהָיָה בְּבֹאוֹ אֵלֵינוּ יָסוּר שָׁמָּה"[א]. הזהר הקדוש קורא לארבעת הדברים – מטה ושלחן וכסא ומנורה – ארבעה "תיקוני שכינתא"[ב], ארבעה תיקונים של השכינה הקדושה. דווקא לאשה – המזוהה עם השכינה, הכלה העליונה – יש 'חוש' בתיקון השכינה, הפועל את השראת "שכינה ביניהם"[ג] בבית היהודי.

ואכן, שלשה מהתיקונים רומזים בפירוש לשלש מצוות הנשים – חלה, נדה והדלקת הנר (שהרבי תקן כנגדן את שלשת המבצעים כשרות המאכלים, טהרת המשפחה ומבצע נש"ק – המבצעים המקבילים בעשר הספירות למדות הרגש העיקריות בלב[ד] ופועלים את הרגש הטוב והבריא בבית). המטה רומזת לטהרת המשפחה, מצות נדה, המציעה את המטה בבית בטהרה. השלחן רומז לכשרות המאכלים, מצות חלה, עריכת השלחן בכשרות ובקדושה. המנורה רומזת להדלקת נר שבת קדש, שתכליתה שלום בית[ה]. בשבת, זמן היחוד בין האיש והאשה[ו], "נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת"[ז] (ואזי "מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו", ובין האיש והאשה יש אהבת "'בכל לבבך'[ח] בשני יצריך"[ט]).

כדי לאכול בפועל את הסעודה הערוכה על השלחן וגם כדי ללמוד "תורה אור"[י] לאור המנורה, נזקקים לכסא – ה'ממוצע' בארבעת התיקונים בין השלחן והמנורה. גם הכסא שייך לאשה, עליה נאמר "כתפארת אדם לשבת בית"[יא] וכל ענייניה בישיבה[יב] ("באשה קראו מושב"[יג]). האשה מכניסה לבית את המתינות וישוב הדעת הדרושים כדי שכל ענייני הבית יעשו כראוי וכל

האור האלקי שה׳ נותן לבני הזוג יתקבל בפנימיות. יחסית, שלש המצוות פועלות גילוי אלקי מלמעלה (בבחינת ״חפצא״, הפן הזכרי־האובייקטיבי), ואילו כסא מאפשר להפנים־ליישב אותו בתוך האדם (בחינת ה״גברא״, הפן הנשי־הסובייקטיבי).

עבודה זו, המתקנת את הבית כולו, באה לידי ביטוי בפרט גם ביחוד הקדוש בין האיש והאשה: הצעת המטה, בטהרה ובנקיות, היא על ידי שמירה בהידור על טהרת המשפחה (הבאה לידי ביטוי בהצעת המטה גם במצעי־כבוד, מצעים נאים ונקיים, ״כסותה״ לפי פירוש הרמב״ן). עריכת השלחן מתארת את ההכנה, בגוף ובנפש, לקראת היחוד[יז] (בקירוב בשר, ״שארה״, לפי פירוש הרמב״ן). הדלקת המנורה היא סוד היחוד עצמו (״עִנְתָה״, לפי פירוש הרמב״ן[יח]), בו הופכים שני הנרות, האיש והאשה, ל״מקשה אחת״ של מנורת הזהב הטהורה (ובעזרת ה׳ גם מדליקים ״נר דלוק על ראשו״[יט] של העובר שנוצר מהיחוד). הכסא היינו המתינות וישוב הדעת, מתוך פניות נפשית מלאה, בזמן היחוד. גם כאן הכסא שייך לאשה, כאשר על האיש ׳להתיישב׳ ולהתאים את עצמו לקצב שלה בזמן היחוד[כ].

ורמז: **מטה שלחן כסא מנורה** עולה ״**שמחה של מצוה**״ (מתוכה עומדים להתפלל[כא] ומכחה שורה שכינה[כב] – וכיוצא בכך על ידי שמחת מצות עונה[כג] זוכים ליחוד שהוא תפלה־חבור ולהשראת שכינה ביניהם)[כד].

מקורות

א. מלכים־ב ד, ט–י.
ב. זהר ח״ב קלג, א.
ג. סוטה יז, א.
ד. ראה בכל זה שכינה ביניהם פ״ו הערה ז.
ה. שבת כג, ב. וראה סיום ספר זמנים ביד החזקה.
ו. כתובות סב, ב; שו״ע או״ח רפ, א.
ז. שבת קיט, ב (וראה כתובות קג, א שכך נשמר קשר האיש והאשה לנצח, גם אחרי מאה ועשרים).
ח. דברים ו, ה.
ט. ברכות פ״ט מ״ה.
י. משלי ו, כג.
יא. ישעיה מד, יג.
יב. ראה זהר ח״ג צז, ב (ברע״מ). פע״ח שער מנחה וערבית פ״ד.
יג. פסחים ג, א.
יד. נדרים כ, ב.
טו. שמות כא, י. פירוש הרמב״ן (שם פסוק ט) ש״שארה כסותה ועונתה״ הם ״שלשת העניינים אשר לאדם עם אשתו בחבורן״ – ״׳שארה׳ קרוב בשרה ׳וכסותה׳ כסות מטתה... ׳ועונתה׳ הוא עונה שיבא אליה לעת דודים״ – נתבאר באריכות ביין משמח ח״ג ש״ד, ח״ד ש״ו בתורה ״שלשה שלבים ביחוד״ וגם ח״ב ש״ה בתורות ״תיקון הדעת״ ו״תמחה את זכר עמלק״.
טז. נדה ל, ב.
יז. ראה שכינה ביניהם פ״ז, יין משמח ח״ב ש״ב בתורה ״יחוד היין״ וח״ה ש״ו בתורה ״לשחות נגד הזרם״.
יח. ברכות לא, א
יט. שבת ל, ב. פסחים קיז, ב.
כ. פסחים עב, ב.
כא. ורמזים נוספים: ארבעת הדברים־התיקונים – **מטה שלחן כסא מנורה** – עולים ד״פ (ממוצע) **דבר**, ר״ת עולים 400, ד״פ (ממוצע) 100, שלמות של יפ״י; אוס״ת עולים 424, **חיות, משיח בן דוד**; ס״ת **הנאה** (דקדושה).

דעת נכונה

בסימן בו עוסק הטור במצות עונה ומדריך לחיי משפחה בריאים וטובים הוא מקדים שראוי לו לאדם "להרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעת נכונה"[א]. "קדושה יתרה" ו"מחשבה טהורה" מכוונות כנגד החכמה והבינה – קדושה בחכמה[ב] וטהרה בבינה[ג] – אך הקדושה והטהרה הם בגדר הכנה ליחוד, כאשר העיקר בקשר בין איש ואשה, עליו נאמר "והאדם ידע את חוה אשתו"[ד], הוא "דעת נכונה".

"דעת נכונה" היא היכולת של כל אחד מבני הזוג להתמקד בשני, ללא שום הסחות דעת, חיצוניות או פנימיות.

על מצות "לא תחמֹד"[ה] מסביר האבן עזרא שקיומה תלוי ב"דעת נכונה", שבעליה "ישמח בחלקו ולא ישים אל לבו לחמוד ולהתאוות דבר שאינו שלו", מתוך בטחון שה' נותן לו את הטוב בעיניו. כלומר, "דעת נכונה" שוללת חמדה לכל קשר אחר, ר"ל, לא בדרך של אתכפיא אלא מתוך שמחת האדם בחלק שנתן לו ה' (עד שכל דבר זולתו לא מעורר בו שום חשק) – "שְׁתֵה מַיִם מִבּוֹרֶךָ וְנֹזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךָ. יָפוּצוּ מַעְיְנֹתֶיךָ חוּצָה בָּרְחֹבוֹת פַּלְגֵי מָיִם. יִהְיוּ לְךָ לְבַדֶּךָ וְאֵין לָזָרִים אִתָּךְ. יְהִי מְקוֹרְךָ בָרוּךְ וּשְׂמַח מֵאֵשֶׁת נְעוּרֶךָ. אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן דַּדֶּיהָ יְרַוֶּךָ בְכָל עֵת בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגֶּה תָמִיד"[ו].

הרמב"ם מביא את המושג "דעת נכונה" פעם אחת ויחידה, בקשר למחילת כתובה[ז]. חז"ל תקנו כתובה לאשה, כדי שתהיה יקרה וחשובה לבעלה, ואין ענין או מעלה בכך שהיא תמחל על הכתובה. עם זאת, בפנימיות, מובן מכאן ש"דעת נכונה" היא זו המשתיתה את קשר הנישואין על "אהבה שאינה תלויה בדבר"[ח], 'אהבה בטהרתה'[ט], ש"אינה בטלה לעולם" (ולא לתפוס את קשר

הנישואין, חלילה, כהסכם־ממוני, "אהבה שהיא תלויה בדבר" שכאשר "בטל דבר בטלה האהבה"). "דעת נכונה" כזו מלאת הכרת־טוב הדדית, כשכל אחד מבני הזוג חש ש'לא מגיע לי כלום' ו'אתה לא חייב לי שום דבר', וממילא מכיר תודה לבן־זוגו על כל טובותיו (החל מהתודה על כך שהסכים להתחתן איתי...)[י]. כלומר, "דעת נכונה" משחררת מכל האינטרסים וההתחשבנויות בקשר, והופכת אותו לחפשי ורצוני – תלוי רק בבחירה של "דעת נכונה".

הדעת בכלל היא "מפתחא דכליל שית"[יא] הכוללת את שש מדות הלב[יב]. "דעת נכונה" היא "לב טוב", עיקר ה"דרך טובה שידבק בה האדם"[יג]. כשהלב נקי מתאוות וחמדות חיצוניות ומשוחרר מנגיעות וחשבונות של 'מי חייב למי', והוא ממוקד בבן הזוג בלבד, הרי הוא "לב טוב" הכולל את כל המדות הטובות שבעולם – לב טוב שממנו תוצאות חיים לקשר בריא וטוב לאורך ימים ושנים טובות.

מקורות

א. טור אה"ע כה (וכן הוא בקצוש"ע קנ, א).
ב. ראה זהר ח"ג צד, ב.
ג. ראה ספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך 'טהור', וש"נ.
ד. בראשית ד, א.
ה. שמות כ, יד.
ו. משלי ה, טו–יט (ועיי"ש בכל הפרק).
ז. הלכות אישות פי"ז הי"ט.
ח. אבות פ"ה מט"ז.
ט. ראה גם שיעורי י"ב אלול תשע"ט, ליל שבת תשובה תש"פ וליל שבת משפטים תשפ"ג.
י. וראה באורך יין משמח ח"ג ש"ו.
יא. זהר ח"ב קעז, א. על הדעת הזו, "דעת המתפשט", נאמר "ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים" (משלי כד, ד), רמז לשש המדות חג"ת (חסד־דין־רחמים) נה"י (וראה באריכות סוד ה' ליראיו ש"א פ"ח).
יב. ראה ספר הנפש פ"ז עמ' קיט. וכנודע, **דעת** עולה ו"פ **דעה**, כאשר כל דעה היא מדה בלב (כשימוש הרמב"ם במושג זה בהלכות דעות).
יג. אבות פ"ב מ"ט.

אני מכיר אותך!

רות אומרת לבעז "מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה"[א], וחז"ל אומרים[ב] שב"להכירני" היא נבואה שהוא עתיד לשאת אותה לאשה, כי הכרה היא לשון נישואין. יסוד הקשר בין חתן וכלה הוא הכרה פנימית, כאשר בפגישות לפני החתונה מתעוררת בכל אחד מהם[ג] תחושה ש'אני מכיר אותך' – יש לנו קשר מאז ומקדם, עוד לפני שנולדנו (כאשר עד שנפגשנו הקשר השקט הזה – "קול דממה דקה"[ד] – היה נעלם, בבחינת "קלא פנימאה דלא אשתמע", וכעת הוא מתגלה בבחינת "קלא פנימאה דאשתמע"[ה]).

ההכרה היא פנימיות הדעת[ו], הבסיס לקשר בין האיש והאשה – "והאדם ידע את חוה אשתו"[ז]. אדמו"ר הזקן מגדיר דעת כ"התקשרות והתחברות"[ח], אך רק לאחר ההכרה הראשונה בפגישות מגיעים להתקשרות, בקישורי התנאים, ואחריה להתחברות, בנישואין בפועל. זהו סדר של המשכת הדעת במחשבה (הכרה פנימית), בדבור (קישורי התנאים בהתחייבות בדבור) ובמעשה (התחברות בפועל, בהקמת בנין עדי עד).

אחרי הנישואין על בסיס ההכרה הראשונה, הדעת המולדת, צריכים להתחיל ללמוד את בן הזוג גם בחכמה ובבינה – להכניס למודע את תחושת הקשר העל־מודע[ט]. בתחלה האדם משכיל בחכמה, שהיא מה שאדם למד מרבו[י], בהרבה לימוד והקשבה לבן או בת הזוג (ובמדת הצורך גם להדרכות טובות נוספות). רק במשך הזמן – עד ארבעים שנה – האדם עומד על דעת רבו[יא], על דעת בן זוגו, וזוכה להשיגו בבינה (והוא יכול להבין דבר מתוך דבר בלי הוראות מפורשות).

בהשכלה ובהשגה יכולים להיות קשיים, אי־הבנות ותסכולים – הן בשלבים הראשונים, עד שזוכים להשכלה והבנה, והן בתקופות שונות בחיים. לכן צריכים שההכרה תעמוד ביסוד כריתת הברית, שלמעלה מטעם ודעת[כב], ותבנה את הקשר כ״אהבה שאינה תלויה בדבר״[כג]. ההכרה היא שנותנת כח לצלוח את הכל, להיות בטוחים בשרש המשותף ובעתיד הטוב. הקידושין והנישואין הם ״פעולה נמשכת״[כד], כאשר ההכרה הבהירה מחדשת ומרעננת תמיד את הקשר ומאירה אותו באור חדש.

מקורות

א. רות ב, י.

ב. רות רבה ה, ב.

ג. כאשר התחושה הזו אינה משותפת, יש לתת משקל יתר לדעת הנכונה של האשה, אותה חנן ה׳ בהכרה פנימית־נפשית יותר (לעומת מבטו של האיש, התפוס יותר בחיצוניות, ופעמים רבות גם הכרתו מטושטשת בשל פגם הברית).

ד. מלכים־א יט, יב. ראה עוד לעיל בתורות ״קול דממה דקה״ ו״קול דודי דופק״.

ה. זח״א נ, ב.

ו. סוד ה׳ ליראיו **שי״ח פ״ג**; מלכות ישראל ח״א מאמר ״ארץ ישראל השלמה״ הערה כא; חסדי דוד הנאמנים ח״ט עמ׳ 263. ועוד.

ז. בראשית ד, א.

ח. תניא פ״ג.

ט. ראה יין משמח ח״ב שער ראשון בתורה ״לא זז מחבבה עד שקראה אמי״.

י. רש״י על שמות לא, ג.

יא. ע״ז ה, ב.

יב. בכ״מ בחסידות. וראה לדוגמה לקו״ש ח״ב שיחת פרשת נצבים.

יג. אבות פ״ה מט״ז. וראה גם לעיל בתורה ״דעת נכונה״.

יד. ראה מפענח צפונות פ״ה סימן כח (ושם פ״י ס״ג).

מזל טוב מזל טוב!

"מנהג ישראל תורה"[א] לכפול את הברכה ולאחל – בחתונה ובשמחות נוספות – "מזל טוב מזל טוב!".

הרב זוין ז"ל[ב] הסביר[ג] את הכפל לפי הפסוק "וְעַל הִשָּׁנוֹת הַחֲלוֹם אֶל פַּרְעֹה פַּעֲמָיִם כִּי נָכוֹן הַדָּבָר מֵעִם הָאֱלֹהִים וּמְמַהֵר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂתוֹ"[ד] – הכפל ממהר את הברכה, בתוקף של "עד מהרה ירוץ דברו"[ה], כאמור על הברכה העיקרית בתורה, ברכת כהנים[ו].

בסדר הספירות, ל"ממהר" ביסוד, הרץ להשפיע ברכה, קודם ה"נכון" בהוד – שענינו כנות ומוכנות[ז] – הברכה באה מתוך הודיה תמימה לה' על טובותיו. היסוד הוא סיום[ח] הקו האמצעי, הבריח התיכון[ט], שדווקא בו ממהרת הברכה ללא עיכוב. הוא מקבל את השפע מ"השנות החלום" – מניקוד החולם שבכתר, סוד "נקודה לעילא"[י], חלום הנובע מהעל־מודע ומרחף מעל ההכרה, וניקוד החולם שבתפארת, לשון החלמה־רפואה (ארוכה הנמשכת לז"א־תפארת מאריך אנפין־כתר). ברכת בני הזוג באה להם מהמזל המשותף שלהם, שרש נשמתם המזיל להם ברכה[יב], המתבטא בחלום משותף – בכך שהם 'נדלקים' על אותה שליחות וחולמים על אותו יעוד. החלום המשותף העתידי של בני הזוג ממשיך ברכה מהאין – "אַיִן מזל לישראל"[יג] – ומסוגל להחלים־למלא את כל החסרונות במציאות ה'יש' שלהם.

מכאן פירוש נוסף לכפל ה"מזל טוב", הרומז לסוד שני המזלות ב־יג תיקוני דיקנא – "מזל עליון", "נצר חסד" (שרש פרצוף אבא), ו"מזל תחתון", "ונקה"[יד] (השרש של פרצוף אמא)[טו] – שתי בחינות של "אין מזל לישראל" (עצם האין באור אבא, הבטול, והארת האין, בראשית המציאות של אמא,

וד"ל). ה"מזל טוב" הראשון הוא המשכה של בני וחיי (מ"ואמת" ו"נצר חסד") וה"מזל טוב" השני הוא המשכה של מזוני (מ"ונקה")[יז], וכולהו רויחי!

וכמה רמזים: **מזל טוב** עולה פעמיים "**כי טוב**" (סוד יום שלישי – יום התפארת, בו נברא "עץ פרי"[יח], סוד "כי האדם עץ השדה"[יט] – שהוכפל בו כי טוב[כ]), היינו שבכל מזל טוב יש כפל מיניה וביה. **מזל טוב** בהכאת אותיות (**מ** פעמים **ט**, **ז** פעמים **ו**, **ל** פעמים **ב**) עולה 462 (**נתיב**, **רלא** שערים פנים ואחור, יהלום **אהיה**) וממילא פעמיים **מזל טוב** עולה 924 (22 פעמים 44), "**זה השער לה' צדיקים יבאו בו**"[כא], וד"ל. **מזל טוב** בהכאת האותיות של כל תבה (**מ** פעמים **ז** פעמים **ל**, 8400, ועוד **ט** פעמים **ו** פעמים **ב**, 108) עולה 8508, **זה** פעמים "**אין מזל לישראל**"[כא]!

מקורות

א. שו״ע אדה״ז או״ח סוף סימן קפ; תצד, טז. וראה לקו״ש חכ״ב תזריע א סעיף ב, וש״נ.

ב. בהשגחה פרטית זכינו שהרב זוין יברך בחופתנו ברכה אחריתא (בה ריבוי לשונות כפולים, הכל כנגד עצם הכפל – לשון זיווג וקיום מצות ״פרו ורבו״ – של ״משמח חתן עם הכלה״).

ג. מפי נכדו הרב נחום זוין שליט״א.

ד. בראשית מא, לב.

ה. תהלים קמז, טו.

ו. לקו״ת קרח נה, ד.

ז. ראה שעשועים יום יום פרשת כי תשא יום א, ובכ״מ. וכן בכלי המשכן הכיור וכנו הם כנגד הנצח וההוד (תקו״ז יג, ב; קהלת יעקב ערך ׳כיור וכנו׳).

ח. היסוד נקרא ״סיומא דגופא״ – סיום הקו האמצעי של הז״א – המתאחד עם ״תפארת גופא״ (ככינוים בהקדמת התקו״ז, ״פתח אליהו״) – ״גופא ובריתא חשבינן חד״ (זהר ח״ג רכג, ב ובכ״מ), ״אלה תולדות יעקב יוסף״ (בראשית לז, ב). היסוד־הסיום מתייחד עם המלכות שנקראת ״סופא דכל דרגין״ (זהר ח״ב נו, א; ח״ג רנו, ב). כלומר, יש סיום לפני הסוף (**יוסף**, שבו אותיות **סוף**, הוא ׳דבר **מסוים**׳, העולה **יוסף**, כנודע) ודווקא **סיום וסוף** מתייחדים (והסימן: ״**סוס** ורוכבו רמה בים״, וד״ל).

ט. זהר ח״א קמח, ב.

י. שיחת כ׳ מרחשון תשמ״ב ס״ב (התוועדויות תשמ״ב ח״א עמ׳ 400), ע״פ מאמר ד״ה ״ויהי הוא טרם״ תרנ״ט (סה״מ תרנ״ט עמ׳ קיד–קטו). וכך גם שיחת כ׳ מנחם־אב תשכ״ד סכ״ד (התוועדויות תשכ״ד ח״ג עמ׳ 318), ע״פ לקולוי״צ על תניא (אגה״ק ז) קיב, א (עמ׳ לז).

יא. הקדמת תקו״ז טו, ב.

יב. ראה מאמרי אדה״א דברים ח״ד עמ׳ א׳קסט ואילך. וש״נ (על ״מזל״ כשרש הנשמה). ראה מחול הכרמים עמ׳ טו ואילך (על ״בת גילו״־מזלו – המזל המשותף).

יג. בעש״ט עה״ת לך אות כו ע״פ שבת קנו, א.

יד. שמות לד, ז.

טו. ע״ח שער הכללים פ״ה. ובכ״מ.

טז. ראה מו״ק כח, א; זהר ח״א קפא, א; ח״ב ו, א; תקו״ז תקון י (כה, ב).

יז. בראשית א, יא (כמצוות ה׳ שיהיה עץ שטעם עצו ופריו שוה, כפל־טעם מיניה וביה).

יח. דברים כ, יט.

יט. בראשית רבה ד, ו.

כ. תהלים קיח, כ.

כא. וראה ישעיה כה, ט על כפל ה״זה״ (כמבואר בדא״ח), סוד פעמיים **מזל טוב**, פעמיים **זה** כפול ״**אין מזל לישראל**״, וד״ל.

שיעורים

"קול דממה דקה"

קיצור מהלך השיעור

במסיבת קישורי התנאים לחתן ולכלה – נכד הרב, שמשון יעקב מרדכי שי' בלוך, ושטערנא שרה תחי' (לבית גינזבורג) – נתבאר בעומק הלימוד בעבודה הפנימית, בדגש על העבודה בבנין הבית היהודי, מארבעת שלבי התגלות ה' לאליהו הנביא בהר חורב (מתאים ל"לחיות עם הזמן" בזמן הווארט). **פרק א** מסביר את התהליך בעבודת התפלה בכל יום. **פרק ב** מוסיף מערכות שונות שמתקשרות בדא"ח לאותו מבנה – ארבע החיות אליהן צריך להתדמות בעבודת ה' וארבעת תיקוני השכינה (שקשורים קשר הדוק לבנין הבית היהודי). **פרק ג**, התוספת העיקרית של השיעור, מחבר את הכל לשלבי בנין הקשר בין חתן וכלה, עד לחתונה, ולשלבים החוזרים שוב ושוב בין איש ואשתו בחיי הנישואין, וגם קושר אותם למבנה העליה בנישואין של "אחֹתי רעיתי יונתי תמתי".

א. סלם התפלה

כאשר ה' מתגלה לאליהו בהר חורב – ההתגלות הנוספת היחידה שם מאז ש"משה קבל תורה מסיני"[א] – כתוב:[ב]

• משיעור מוצאי י"ט תמוז פ"ה – חיפה

א. אבות פ"א מ"א.

ב. מלכים־א יט, יא–יב (פסוקים אלו נקראים בהפטרת פרשת פינחס, "פינחס זה אליהו", המקנא קנאת ה').

וַיֹּאמֶר צֵא וְעָמַדְתָּ בָהָר לִפְנֵי הוי׳ וְהִנֵּה הוי׳ עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים לִפְנֵי הוי׳ לֹא בָרוּחַ הוי׳ וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ הוי׳. וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ הוי׳ וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה.

בגמרא מסופר[ג] שהתיאור הזה הוא כלל ב״מלכותא דרקיעא״ הנוהג גם ב״מלכותא דארעא״. בזהר הוא נדרש במלואו בכמה מקומות[ד], ובעוד מקומות[ה] מוזכר בפרט הביטוי ״קול דממה דקה״ – ש״תמן אתי מלכא״[ו]. גם בחסידות מבואר התיאור הזה בכמה אופנים[ז], כנגד ארבעת העולמות – עשיה־יצירה־בריאה־אצילות – וכפי שהוא בא לידי ביטוי בעבודת התפלה. תפלה היא לשון חבור ודבקות[ח], כמו ״התופל כלי חרס״[ט], ולכן אפשר להתבונן כיצד התיאור הזה מתאים גם לשלבים השונים בקשר היחוד והדבקות של חתן וכלה, לקראת החתונה ובהמשך כל חיי הנישואין.

״צא ועמדת בהר לפני הוי׳״

ארבעת השלבים – רוח, רעש, אש, קול דממה דקה[י] – מכוונים כנגד ארבעת שלבי העליה בסלם התפלה (שהם עצמם כנגד ארבעת העולמות, עשיה־

ג. ברכות נח, א.

ד. זהר ח״א טז, א; רט, א; ח״ג ל, א–ב; רכז, ב.

ה. שם ח״ב פא, ב; ח״ג קנה, א; קצג, ב; רכג, ב.

ו. ח״ג רכג, ב (״דתמן אתי מלכא״); רכז, ב (״תמן קא אתי מלכא״). ורמז: **״תמן אתי מלכא״** (992) עולה **מלכות־מלכות**, יהלום **אל**. ועם **״קול דממה דקה״** (1326) עולה **אהבה** פעמים **אמונה**, משולש **נא**, **״ישא הוי׳ פניו אליך וישם לך שלום״** (במדבר ו, כו).

ז. ראה לדוגמה מאמרי אדה״ז נביאים ד״ה ״צא ועמדת בהר״; אוה״ת שמות ח״ד עמ׳ א׳קלו; ח״ה עמ׳ א׳תרסא ואילך; המשך ״בשעה שהקדימו״ תער״ב פשצ״ט. ובריבוי מקומות בדא״ח. בהבא לקמן ראה בעיקר עבודת הלוי על הפטרת פינחס.

ח. תו״א תרומה עט, ג; בת עין ד״ה זאת חקת התורה״; פרי צדיק מאמר קדושת השבת ב (ע״פ סוטה פ״ג מ״ד).

ט. ע״פ משנה כלים פ״ג מ״ה.

י. רוח ואש הם בפירוש שנים מארבעת יסודות הבריאה – אש־רוח־מים־עפר – ולכן מתבקש ששני הדברים הנוספים, רעש וקול דממה דקה, יהיו שני היסודות הנוספים, מים ועפר. הרעש שייך ליסוד המים, עליו נאמר ״מקלות מים רבים אדירים משברי ים״ (תהלים צג, ד). העפר הוא היסוד הדומם (אדמה לשון דממה), ולכן הוא שייך ל״קול דממה דקה״

יצירה־בריאה־אצילות, כנודע[יא]). אך עוד לפני ארבעת השלבים הכל מתחיל מ"צא ועמדת בהר לפני הוי' והנה הוי' עֹבר".

בשביל להתייצב לפני ה' צריך להתחיל מ"צא", כפירוש אדמו"ר הזקן[יב] ל"צאינה וראינה"[יג] – 'צא אני וראה אין', בשביל לראות את האלקות האדם צריך לצאת מעצמו, לצאת מהישות שלו. מתוך כך אפשר להגיע לבהירות של "ועמדת בהר" (הר לשון בהירות[יד], וגם ביטוי להתרוממות מהקרקע השטוחה בשאיפה לעלות אל ה'). ככלל, הנשמות (ביחס למלאכים) הן בגדר "מהלכים [בין העֹמדים האלה]"[טו], אך גם אצלן יש תכלית של עמידה, שמובנה בטול[טז] (ועד לבטול במציאות ממש). אחרי שאליהו הנביא הולך ארבעים יום ברצף, באופן נסי, הוא מגיע ל"צא ועמדת בהר" – הוא יוצא מעצמו, עומד בבטול ובבהירות, ואז הוא כבר "לפני הוי'".

הגילוי הראשון, "והנה הוי' עֹבר", הוא עדיין בדרך מקיף ("עֹבר" מלמעלה), והעבודה היא להמשיך ולהחדיר אותו בפנימיות. להחדרה בפנימיות זוכים על ידי ארבעת השלבים, ארבע התופעות – רוח, רעש, אש והתכלית של "קול דממה דקה" – שהן ארבע השליבות בסולם התפלה.

("קול דממה דקה" העולה מן העפר־האדמה הוא תיקון ל"קול דמי אחיך צֹעקים אלי מן האדמה", תיקון קין והבל – והוא מופיע גם בפי הגורל הצווח, בדממה, בחלוקת הנחלות בארץ – וד"ל) – "הכל היה מן העפר" (קהלת ג, כ; וראה ד"ה "לכה דודי" תרפ"ט שזהו שרש המקבל־הכלה ברדל"א או בחביון עז העצמות שברדל"א, היינו שהעפר הוא הכלי לגילוי העצמות), ממדת השפלות בנפש. אם כן, יש כאן סדר חדש של ארבעת היסודות, מלמטה למעלה – רוח־מים־אש־עפר, ודוק (וראה תשובת השנה מאמר "פנימיות וחצוניות בעבודת ה' וסוד ארבעת היסודות" על סדרים שונים בארבעת היסודות).

יא. פע"ח שער התפלה פ"ו.

יב. ראה לוח "היום יום" כ"ג שבט (וד"ה "צאינה וראינה" תקע"ב).

יג. שה"ש ג, יא.

יד. ראה בית יעקב (ליינר) צו אות כט. ומבואר בסוד ה' ליראיו ש"ה פ"ב ובריבוי מקומות.

טו. זכריה ג, ז. וראה תו"א כט, ד ובכ"ד.

טז. תו"א וישב כט, ב. ובכ"מ.

ארבעת חלקי התפלה

השלב הראשון בתפלה (תפלת העשיה), מ"מודה אני", יסוד כל עבודת היום[יז], ועד "ברוך שאמר", הוא "רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים" – התיאור הכי מפורט מכל ארבעת השלבים (שרומז גם לכך שיש כאן גם בחינת נקבה וגם בחינת זכר, "גדולה וחזק"[יח]). יש מעלה "שתהא תפלתי סמוכה למטתי"[יט], והתפלה הכי סמוכה – התפלה היחידה שנאמרת כאשר עדיין שוכבים על המטה, לפני נטילת ידים – היא "מודה אני", תפלה שמגלה את היחידה שבנפש ששום טומאה לא יכולה לגעת בה[כ]. משם מתחילים ב"רוח גדולה וחזק".

מה תפקידו של השלב הזה בתפלה? בשביל להתקרב לה' צריכים קודם כל לפרק את ההרים ולשבר את הסלעים שמונעים את החבור לה'. ההרים הם "טורי דפרודא"[כא], אותם צריך לפרק (כהנהגת אדמו"ר הזקן לא לשבור שום דבר, אלא רק לפרק[כב]), והסלעים הם "לב האבן"[כג], אותו צריך לשבור (שהרי "אין כלי שלם כלב נשבר"[כד]). הרוח עצמה היא התעוררות – אדם מתעורר בבקר עם התעוררות לעבוד את ה' – אבל אי אפשר לעבוד את ה' בלי לפרק את ההרים ולשבר את הסלעים. בכלל, בין ה"מודה אני" להמשך התפלה יש "יפנה ויטול ידיו וכו'"[כה] – אדם מרגיש שעליו להתנקות מהפסולת, ואצל

יז. ראה באריכות בקונטרס ענינה של תורת החסידות (נתבאר גם בשיעור ליל שבת קרח תשפ"ה).

יח. ב"גדולה וחזק" יש "אחליפו דוכתייהו", החסדים (מדת הגדולה־החסד) מאירים בנוקבא והגבורות (חוזק) בדכורא, וביחד "**גדולה וחזק**" עולה **יג** (**אחד־אהבה**) ברבוע. כל שאר המילים (בשני הפסוקים) עולה 7696, **יצחק** פעמים **הבל** (**יחידה**), כנודע שיצחק הוא משרש הבל (שער הפסוקים לך לך). עוד על רמזי שני הפסוקים ראה לקמן בשיעור "דעת נכונה".

יט. כך בכ"ד בדא"ח עפ"י ברכות ה, ב.

כ. לוח "היום יום" י"א שבט.

כא. זהר ח"א קנח, א; ח"ב רלד, א.

כב. לקו"ש ח"ג כ"ד טבת ס"ד (משיחת ליל ב' דחה"פ תש"כ).

כג. יחזקאל יא, יט; לו, כו.

כד. קול מבשר ח"א, על תהלים קמז ובכ"מ (בשם הרבי ר' בונים מפשיסחא); ראה קונטרס התפלה (לאדמו"ר הרש"ב) פי"ב.

כה. ברכות טו, א.

חסידים מקפידים גם להטהר במקוה כחלק מהתהליך הזה. בעבודת הנפש הפנימית קוראים לעבודה זו, בכללות, עבודת האתכפיא – עבודה שתכליתה לשבור את הקליפות המונעות להתקרב לה'. חוית התפלה בשלב הזה יכולה וצריכה להיות "רוח גדולה וחזק", עם הרבה כח לפרק הרים ולשבר סלעים, אבל עדיין "לא ברוח הוי'".

השלב השני בתפלה (תפלת היצירה), מ"ברוך שאמר" עד "ברכו", הוא ה"רעש". "והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול מתנשאים לעומת השרפים"[כו] – השרפים הם האש, השייכת לתפלת הבריאה (כדלקמן), אך האופנים וחיות הקדש רק מתגעגעים מרחוק למעלתם, מתוך רצון ותשוקה להתקרב לקב"ה ולהדבק בו. אחרי שבירת המניעות מההתקרבות והדבקות בה', צריכים לעורר רצון חזק להתקרב. את פסוקי דזמרה צריך לומר ברעש – אבל עדיין, "לא ברעש הוי'".

בשלב השלישי (תפלת הבריאה), קריאת שמע וברכותיה, זוכים כבר לבעור לגמרי בעבודת ה' (עס ברענט זיך צו דינען ג־ט ב"ה). ההתבוננות ב"שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"[כז] מבעירה את הלב ב"ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"[כח] (כמו השרפים, מלאכי עולם הבריאה, הנשרפים באש קדש של אהבתם לה'[כט]). בשלב הזה האדם כבר קרוב, ובמדה מסוימת יש גם דבקות ויחוד – כשהאש היא ההתלהבות של ההתקרבות והיחוד בפועל – ועדיין "לא באש הוי'", משום שבעולם הבריאה יש עדיין מציאות של 'יש נברא' (כ"אפשריות המציאות", בלשון החסידות[ל]), ולא אחדות פשוטה כבעולם האצילות.

רק בשלב הרביעי של התפלה (תפלת האצילות), תפלת עמידה, מגיעים ל"קול דממה דקה" – עצם הדבקות בה' בעולם האחדות, בו מורגש ש"אין עוד

כו. נוסח קדושה (עפ"י יחזקאל ג, יב–יג).
כז. דברים ו, ד.
כח. שם פסוק ה.
כט. ראה לקו"ת נשא כח, ד; פינחס עז, ד; ד"ה "פדה בשלום" תש"ט (סה"מ תש"ט עמ' 185).
ל. ראה ד"ה "ציון" תרס"ב (סה"מ תרס"ב עמ' שנו); ד"ה "שובה" תרפ"ו (סה"מ תרפ"ו עמ' ל). סוד ה' ליראיו ש"ב פ"א.

מלבדו"[לא] (ללא כל התופעות הרעשניות שבעולמות התחתונים). על הדבקות בה' בתפלת העמידה כתוב בזהר "לית אפרשותא בין קוב"ה ושכינתיה"[לב] – אין הפסק בין ה' (קוב"ה) ומקור המציאות (השכינה) – והדבר בא לידי ביטוי בכך שהעיסוק בעניני העולם הזה איננו פוגע בדבקות ה'. בעוד בקריאת שמע מכסים את העינים, נמנעים מלראות את גשמיות העולם הזה ולחשוב עליה, כדי שלא תפגע בקרבה לה', בתפלת שמונה עשרה אין בכך צורך (ועד שהיו צדיקים גדולים, דוגמת הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב, שהתפללו עמידה בעינים פקוחות מול החלון[לג]). בתפלת עמידה אפשר לחשוב על הגשמיות ולבקש את מילוי הצרכים, בני חיי ומזוני רויחי (וכולהו רויחי, כפי שהדגיש תמיד הרבי), והדבר לא עושה שום הפסק בקשר עם ה', כי מורגש שהכל אחד, "גאט איז אלץ און אלץ איז גאט"[לד] (ואז לא נורא שארגיש את החסרון שלי, כי גם הוא ה'). גם הבקשה על הגאולה היא דווקא פה למטה (כהדגשת הרבי[לה] שחומר הגלם של **הגאולה** הוא **הגולה**, המציאות התחתונה, ורק צריך להמשיך אליה את גילוי ה**־א**, עם כל הפירושים שבה). דווקא במצב הזה, כאשר הגשמיות והרוחניות מחוברות בתכלית (בכח שם **הטוב**, שם **אהוה**, המייחד "**את השמים ואת הארץ**"[לו], השם של מורנו הבעל שם **טוב**, שזכה להיות אין וועלט־אויס וועלט בו־זמנית[לז]) – בלי 'רעש' הנובע ממרחק, אלא ב"קול דממה דקה" – "תמן אתי מלכא" (עד לעצם היחוד בברכת "שים שלום"[לח]).

לא. דברים ד, לה.

לב. ראה זהר ח"ג פב, ב–פג, א (בר"מ).

לג. רבי לוי יצחק מברדיצ'ב (ארליך) עמ' 24.

לד. מאמר מו"ה ר' אייזיק מהומיל באגרת. האגרת נדפסה בספר לב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם" ביאור א (עמ' קסז ואילך).

לה. שיחת פרשת אחרי מות־קדשים ופרשת אמור תשנ"א. מבואר באריכות במאמר "מגולה לגאולה" בספר מודעות טבעית.

לו. בראשית א, א. ז"ח (מדרש הנעלם) ז, ב.

לז. ראה הקדמת בעש"ט עה"ת.

לח. שעה"כ דרושי העמידה דרוש ו.

ותמצות כל שלב במלה אחת: הרוח היא התעוררות, **הרעש הוא** תשוקה, **האש היא** התלהבות **וקול דממה דקה הוא** דבקות[לט].

ידיעת השלילה

לכאורה, מה טוב היה להגיע ישירות לדבקות בה' – "קול דממה דקה" ש"תמן אתי מלכא" – בלי לעבור את כל השלבים שה' לא נמצא בהם. אבל, "יש סדר למשנה"[מ] – ההתגלות לאליהו היא דווקא בסדר הזה, וכמוה העליה בסולם התפלה, משום שהפיכת המקיף ("הנה הוי' עֹבר") לפנימי דורשת לעבור את כל השלבים (כאשר התכונה הראשונה של 'פנימי' היא היותו מסודר[מא]).

בעומק, אף על פי שכתוב "לא ברוח הוי'", לא ברעש הוי'" ו"לא באש הוי'", יש כאן התייחסות לה' בתארי השלילה – אמירה שה' הוא 'לא רוח', 'לא רעש' ו'לא אש' – המתאימה לשיטת החקירה של הרמב"ם, שמתמקדת בידיעת השלילה. תכלית החסידות היא ידיעת החיוב[מב], עד ל"ידעתיו הייתיו", כפתגמו החריף של הרבי הרש"ב[מג]. לידיעת החיוב זוכים בדבקות של תפלת העמידה – ידיעה שה' הוא גם למעלה וגם למטה, בשמים ובארץ

לט. וכמה רמזים: **התעוררות תשוקה התלהבות דבקות** עולות 3458, 133 (7 פעמים 19) פעמים **הוי', יעקב** פעמים **חוה** (סוד המחזור הקטן, של 19 שנה, השייך ליעקב, מחזור הירח, בסוד פיוס הלבנה אחרי מיעוטו בכך ש"צדיקים יקראו בשמך", החל מ"יעקב הקטן", ובריבוי צבאה בכוכבים, "כוכב מיעקב", לעומת המחזור הגדול, מחזור השמש, שבסוד ישראל). **התלהבות דבקות** עולות 1360, י"פ **קול**. ראשי התיבות עולים 414, ב"פ **אור, אור אין סוף** וכו'. רק **התלהבות** עולה 848, ב"פ **משיח בן דוד**. **תשוקה התלהבות דבקות** עולה 2171, 13 (**אחד**) פעמים 167 ("**הוי' אלהינו הוי' אחד**"). **התעוררות** עולה 1287, 13 פעמים 99, **גל** פעמים **הוי' אחד**. ובדילוג, **התעוררות התלהבות** עולות 2135, **אני** פעמים **יהודי** (ז"פ 305), **תשוקה דבקות** עולות ג"פ **אמת** (**אהיה** פעמים **אהיה**, סוד "אהיה אשר אהיה"). ב"ד המלים **כה** אותיות (כך ש'סימנן' 100, 4 פעמים 25) ואם מציירים מהן רבוע הפנות עולות 609, ז"פ "**אני הוי'**", והשאר עולה 2849, **מזל** פעמים **יחידה**.

מ. ע"פ ב"ק קב, א.

מא. ראה לדוגמה לקו"ד ח"א ליקוט ג ס"י.

מב. ראה פנים אל פנים **בביאור לפ"ד**.

מג. ראה סה"ש תש"ג עמ' סח; סה"ש ה'ש"ת עמ' לד; סה"מ מלוקט ח"ב עמ' יב. וראה גם פנים אל פנים **הנסמן בהערה הקודמת**.

ללא כל הבדל, "עד שלא נברא העולם" ו"משנברא העולם"[מד] ללא כל שינוי, "אני הוי' לא שניתי"[מה] – אך בשלשת השלבים הקודמים, של ידיעת השלילה, רוכשים איזה 'חוש' בה'.

ועוד יותר, השלילה של הרוח, הרעש והאש בעצם מחדירה ממד של "קול דממה דקה" לתוך כל אחד מהשלבים. המגיד ממעזריטש לימד ש"אצילות איז אויך דא"[מו] (אצילות היא גם כאן, גם בעולמות התחתונים) – יש הארה של האצילות, האחדות של ה' עם הכל ("ה' הוא הכל והכל הוא ה'"), גם בעולמות התחתונים בי"ע, שמצד עצמם הנם נפרדים מאחדות זו. ההארה הזו היא ה'חוש' שאפשר לקבל מהשלילה. לדוגמה, כתוב[מז] שחסיד, יהודי אמתי, יודע לצעוק בשקט גמור – זו הארה של "קול דממה דקה" גם בתוך הרעש, רעש הצעקה מתוך רצון להתקרב לה' (ואף שודאי יש גם ענין לצעוק ממש, אי אפשר לצעוק כל היום – 'הלואי שיצעק אדם כל היום כולו'[מח] בתפלתו לה', בדרישת הגאולה שלו, אבל יש ללמוד את אמנות הצעקה לה' בשקט מוחלט, בקול דממה דקה).

ב. מערכות נוספות

ארבעה תיקוני שכינה

ארבעת שלבי התפלה הללו מקבילים[מט] לעוד מערכת עיקרית – ארבעה "תיקוני שכינתא"[נ], ארבעה תיקונים של השכינה הקדושה. האשה השונמית אמרה לבעלה על אלישע הנביא "הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד. נַעֲשֶׂה נָּא עֲלִיַּת קִיר קְטַנָּה וְנָשִׂים לוֹ שָׁם מִטָּה וְשֻׁלְחָן וְכִסֵּא

מד. ילקו"ש דברים רמז תתלו (וראה תדבא"ר פכ"א).
מה. מלאכי ג, ו.
מו. מאמר הרב המגיד ממעזריטש. ראה סוד ה' ליראיו ש"ב פ"ה.
מז. מבשר טוב ח"ג מבשר ואומר אוצר עובדות אות י.
מח. עפ"י ברכות כא, א.
מט. בעבודת הלוי הנ"ל הערה ז.
נ. זהר ח"ב קלג, א.

וּמְנוֹרָה וְהָיָה בְּבֹאוֹ אֵלֵינוּ יָסוּר שָׂמָּה"[נא] (ובזכות זה היא זכתה, בסופו של דבר, לבן אותו החיה אלישע – הנביא חבקוק[נב], השייך לבחינת משיח[נג], בו נאמר "בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר 'וצדיק באמונתו יחיה'[נד]").

"איש אלהים קדוש עֹבר עלינו תמיד" מזכיר את "והנה הוי' עֹבר", בדרך מקיף. כדי להפנים את הגילוי צריך לעסוק בעבודת התפלה, לה רומז הביטוי "עלית קיר קטנה"[נה] – התפלה מקירות הלב, בבחינת "ויסב חזקיהו את פניו אל הקיר ויתפלל אל הוי'"[נו] (שמכאן למתפלל "שלא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הקיר"[נז]). **הקיר** דקדושה – בתפלה, לשון חבור ודבקות לה' (כנ"ל) – הוא עיקר תיקון הקרי, לשון מקרה, כאשר בתפלה יש לבטל כל ספק ומחשבה שיש מקרה בעולם, ולהכיר שהכל ה' והשגחתו הפרטית עלינו. **בפרט, סדר התפלה הוא** "עלית קיר קטנה" – התעלות (**עד לתקרה, שרש סדר** ההשתלשלות) **עד שזוכים לגילוי** קירות **הלב** (**פנימיות** ההתלבשות) **ואז** הקטנה **עצמית בתכלית** (**מכחה זוכים** להשראה, **סוד "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח"**[נט])[ס]. **רק כשמקיימים את שלשת השלבים הללו ההתלהבות והדבקות תהיינה אמתיות.**

נא. מלכים־ב ד, ט–י.

נב. זהר ח"א ז, ב.

נג. ראה פירוש הרמח"ל על חבקוק.

נד. חבקוק ב, ד.

נה. מכות כד, א.

נו. המלים "**עלית** [510] **קיר** [310] **קטנה** [164]" יוצרות (למפרע) סדרה שבסיסה 54 ויש בה מספר חיובי אחד לפני 164 – 72 (**חסד**, שם **עב**). 164 ועוד 310 עולה **דעת**, וביחד עם 72 (**חסד**) עולים שלשת האברים הראשונים 546, ג"פ **יעקב**, **אהיה** פעמים **הוי'**. עם 510 עולים ארבעת האברים 1056, יהלום **לב** (סוד קירות הלב). עם האבר הבא בסדרה – 764 – עולים חמשת האברים 1820 (מספר שמות **הוי'** בתורה, **סוד** פעמים **הוי'**) ! שני האברים הבאים עולים 2506 (ז"פ **משיח**) וביחד אתם עולים שבעת האברים הראשונים שבע פעמים (ממוצע) 618, "**אל אלהי ישראל**" (בראשית לג, כ), המספר של 'חתך זהב', וד"ל.

נז. ישעיה לח, ב. וראה מלכים־ב כ, ב.

נח. ברכות ה, ב. וראה שם י, ב שהיינו תפלה "מקירות לבו" וכן שרומז להשוואה ל"עלית קיר קטנה" שעשתה השונמית.

נט. ישעיה נז, טו. וראה סוטה ה, ב ומגלה לא, א.

ס. על השתלשלות־התלבשות־השראה – קבלת הרמ"ק, האריז"ל והבעש"ט – ראה מאמר "השפלות והשמחה" ממו"ה ר' אייזיק מהומיל פע"ב. מבואר בטבע היהודי מאמר

בעלית התפלה יש ארבעה שלבים: מטה, החלק הראשון של התפלה, "תפלתי סמוכה למטתי" מההתעוררות עד ל"ברוך שאמר" (עד שם נמשכת פקיחת העינים וההתעוררות...), כנגד הרוח הנ"ל; שלחן, החלק השני של התפלה, פסוקי דזמרה בהם עורכים את השלחן (עוד לפני האכילה בפועל) בסידור שבחו של מקום[סא], כנגד הרעש (התשוקה להתקרב, עוד לפני שמתקרבים־נאכלים־נכללים בקדושה); כסא, החלק השלישי של התפלה, קריאת שמע וברכותיה בעולם הכסא, עולם השרפים הנשרפים־נאכלים־נכללים בהתלהבות בקדושה, כנגד האש; מנורה, החלק הרביעי של התפלה, הדבקות של תפלת העמידה, גילוי אור האחדות, שה' הוא הכל והכל הוא ה', כנגד קול דממה דקה.

מצוות האשה

כשעוסקים בנישואין, יש לשים לב שתיקוני השכינה הם תיקוני האשה – וכפשט הסיפור, שהם עצת בעלת הבית, האשה השונמית – ושלשה מהם הם בפירוש מצוות האשה: המטה רומזת לטהרת המשפחה, מצות נדה, כפשוט (השייכת להתעוררות הראשונה, שעניינה נקיות וטהרה, כנ"ל); השלחן רומז לכשרות המאכלים, מצות חלה, עריכת השלחן בכשרות ובקדושה; המנורה רומזת להדלקת נר שבת קדש (זמן היחוד בין האיש והאשה[סב]), שתכליתה שלום בית, הארת אור[סג] האחדות של האצילות בבית[סד].

"המודעות העתידית" עמ' מה ואילך; בעתה אחישנה פ"א. ובכ"מ.

סא. ברכות לב, א (כפירוש הרי"ף והרא"ש – שחולקים על פירוש רש"י בע"ז ז, ב – והרמב"ם בהלכות תפלה פ"ז הי"ב).

סב. כתובות סב, ב; שו"ע או"ח רפ, א.

סג. סוד "יהי אור" (בראשית א, ג) – רמז לחתן ולכלה דנן: שמשון־יעקב־מרדכי שטערנא שרה.

סד. שלשת השלבים־המצוות של מטה, שלחן ומנורה שייכים גם לסוד היחוד עצמו – טהרת המשפחה היא הצעת המטה בכלל (בטהרה ובכשרות), עריכת השלחן היא כינוי להכנת הנוקבא ליחוד בפרט (ראה נדרים כ, ב) והמנורה היא סוד היחוד עצמו (הדלקת ה"נר דלוק על ראשו" של העובר).

אכן, כדי לאכול בפועל את הסעודה הערוכה על השלחן (אכילה כראוי, באופן של "בכל דרכיך דעהו"[סה]), וגם לשבת ללמוד "תורה אור"[סו] לאור המנורה, נזקקים לכסא – ה'ממוצע' בארבעת התיקונים בין השלחן והמנורה[סז]. על האשה נאמר "כתפארת אדם לשבת בית"[סח] וכל עניניה בישיבה[סט] ("באשה קראו מושב"[ע]). דווקא מכח האשה זוכים למתינות ולישוב הדעת הדרושים כדי שכל ענייני הבית ייעשו כראוי, וכל האור האלקי שה' נותן לבני הזוג יתקבל בפנימיות[עא] (אם המטה, השלחן והמנורה רומזים לגילויים שמצד החפצא, אור אין סוף הסובב כל עלמין, הרי שהכסא הוא הכח לחבר את הכל אל הגברא, אור אין סוף הממלא כל עלמין, לייחד קוב"ה ושכינתיה[עב] בפועל, וד"ל)[עג].

סה. משלי ג, ו.

סו. שם ו, כג.

סז. ורמז: **שלחן כסא מנורה** עולה 770, **בית משיח** וכו'.

סח. ישעיה מד, יג.

סט. ראה זהר ח"ג צז, ב (ברע"מ). פע"ח שער מנחה וערבית פ"ד.

ע. פסחים ג, א.

עא. ובהמשך להערה סד (כיצד כל השלבים הם בסוד היחוד), הכסא היינו 'התיישבות' האיש להתאים את עצמו לקצב של אשתו (ראה שכינה ביניהם פ"ז, יין משמח ח"ב שער ב בתורה "יחוד היין" וח"ה שער ו בתורה "לשחות נגד הזרם"), וד"ל.

עב. ראה תניא פמ"א.

עג. את המטה מציעים (מהמלאכות שהאשה עושה לבעלה ויש בהן חבה, ולכן היא אסורה בימי נדתה), את השלחן עורכים, על הכסא נאמר "וכסאו נכון" (על דרך "דעת נכונה", כדלקמן בשיעור הבא) וגם במנורה נאמרה לשון עריכה (ויקרא כד, ד ועוד). נמצא שיש ערך עליון באצילות (סוד "ערכך") וערך ביצירה (בסוד "מה שמו ומה שם בנו"), נכון בבריאה והצעה בעשיה (סוד "ואציעה שאול הנך"). כך בלימוד, מציעים שאלה, עורכים את מקורות ההלכה, שוקלים בדעת נכונה ומכריעים ועורכים (חילוף **כרע־ערך**) את התשובה־המסקנה הסופית (לאור הנר, באור התורה הבהיר). ובין בני זוג, קודם יש להציע את משאלת הלב של בן־בת הזוג, אחר כך לערוך את מגוון הרגשות (כך שיגיע לכלל תשוקה ממוקדת), לשקול בדעת נכונה כהכנה קרובה לזיווג, ובסוף להגיע לבהירות ההכרעה, הלכה למעשה של "ודבק באשתו והיו לבשר אחד" (ואף שאין אור המנורה מאיר בזמן הזיווג, הרי מאיר בו ביותר "נר הוי' נשמת אדם", ודוק).

נמר, נשר, צבי, ארי

מערכת נוספת שמקבילה לאותה מבנה[מט] מופיע במשנה בפרקי אבות[עד]:

יְהוּדָה בֶן תֵּימָא אוֹמֵר, הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר, וְקַל כַּנֶּשֶׁר, וְרָץ כַּצְּבִי, וְגִבּוֹר כָּאֲרִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיךָ שֶׁבַּשָּׁמָיִם.

כל עבודת היום מתחילה מ"הוי עז כנמר", לכן זו גם פתיחת הטור (ושו"ע אדמו"ר הזקן במהדורה בתרא). כשם שההתעוררות שבבחינת "רוח גדולה וחזק" מיועדת לפרק הרים ולשבר סלעים, להסיר את כל המונעים, כך העזות הנדרשת בעבודת ה' היא "אל יבוש מפני המלעיגים" – לא להתפעל (אָן־ התפעלות, בלשון החסידות) משום מונע ומעכב בעבודת ה'. אבל ההסבר העמוק הוא שהעזות היהודית הזו – של "ישראל עזין שבאומות"[עה] – מתחילה ממה שיש ליהודים הכרה פנימית ועצמית במציאות ה'[עו], גם לפני כל התבוננות בגדולתו יתברך. העזות דקדושה היא לבטל כל הכחשה, טענה או הוכחה (לכאורה) כנגד הכרת ה' העצמית של היהודי – הכרה עצמית, שמאפשרת לזהות את ה' גם כאשר הוא מופיע־מסתתר בעולם בלבושים שונים ולראות את השגחתו הפרטית על כל צעד ושעל. מי שדמותו של המלך חקוקה בלבו, מזהה אותו גם כאשר הוא מתחפש בבלויי סחבות, והוא מבטל בעזות כל הכחשה או נסיון לטענה אחרת. על ההכרה הזו מברכים כל בקר בשמחה – ועד לריקוד, כמנהג צדיקים גדולים – "שלא עשני גוי". מכח העזות הזו שוברים את היצר הרע ומתעוררים לעבודת ה'.

בשלב הבא צריך להיות "קל כנשר" – אחרי שבירת המניעות אפשר לעוף, להתרומם מעל הגשמיות, ולהמשך בתשוקה אל ה' (אכן, תשוקת הנשר לא מגיעה עד ליעד – "שהנשר מעופף עד לשמים ונשרף ונופל לים ומתחדש כדכתיב 'תתחדש כנשר נעוריכי'[עז"עח]).

עד. אבות פ"ה מ"כ.
עה. ע"פ ביצה כה, ב.
עו. וראה באריכות לקמן בשיעור "דעת נכונה".
עז. תהלים קג, ה.
עח. חומת אנך משלי ל, יח (ועד"ז כסא דוד דרוש ז). וראה צרור המור בראשית ב, כ.

בשלב השלישי האדם "רץ כצבי", מתקרב בפועל ממש למושא תשוקתו (רץ מתוך רצון, וככל שהוא מתקרב הוא מתלהב יותר). בריצה הזו יש עדיין בריחה מהעולם הגשמי, עלמא דשקרא המסתיר על ה', ושעל כן (עדיין) "לא באש הוי'".

התכלית היא "גבור כארי" (בו פותח השלחן ערוך) – התגברות פנימית לראות איך שהכל אחד, השמים והארץ, הרוחניות והגשמיות, שהרי "אני הוי' לא שניתי", כנ"ל. כפי שהוזכר, על מדרגה זו נאמר "לית אפרשותא בין קוב"ה ושכינתיה" – "מי מטיל כסותו בין לביא ולביאה בשעה שנזקקין זה עם זה"[עט].

ג. הבית היהודי

התפתחות הקשר הזוגי

כשם שארבעת השלבים מופיעים בעבודת כל יום, בתפלה – שעניינה דבקות ויחוד עם ה' (שהוא, בעצם, יחוד קוב"ה ושכינתיה, הדוד העליון והרעיה, כנסת ישראל) – כך הם מופיעים בחיי הנישואין:

השלב הראשון בהתקרבות של איש ואשה הוא התעוררות ליצירת קשר מודע. לעתים אחד מבני הזוג מעורר את השני שיתן את דעתו עליו, ולעתים האדם מעורר את עצמו לקשר. ההתעוררות הזו נוגעת בנקודה הפנימית שבלב, שתמיד ערה לקשר – "אני ישנה ולבי ער"[פ] – ומכירה בכך שכדי לזכות לקשר ער, אמתי וקדוש בינינו צריכים "רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים" – יש להסיר את הפסולת שמעלימה את נקודת הקשר או מערימה עליו קשיים, כשלכל לראש צריכים לבטש־לבטל את ה'אני' השלילי, האנוכיות שפוגעת ביכולת להתחבר באמת לבן הזוג (כנודע בביאור "ומוצא אני מר ממות את

עט. סנהדרין קו, א.
פ. שיר השירים ה, ב.

האשה"[פא], כשה'אני' מפריד בין בני הזוג, לעומת "מצא אשה **מצא טוב**"[פב], כשמסירים את המניעות ומוצאים את בן הזוג עצמו[פג].

אחרי שמסירים את המניעות, יש לעורר בלב רצון חזק להתקרב – תשוקה מורגשת ("רעש") להגיע באמת אל הזולת ולממש את הקשר. התשוקה הזו היא המניעה את ה"קל כנשר", להתרומם מעל קשיי היום־יום ותלאות הגוף ולהתקרב זה אל זו.

כשמצליחים להתקרב יש התלהבות תוך כדי ההתקרבות והדבקות – יש כבר קשר קרוב וטוב, ואש האהבה מקרבת ו'מתיכה' את בני הזוג להתכלל יחד.

התכלית היא הדבקות ממש – "ודבק באשתו והיו לבשר אחד" – היחוד, בו משתתקים כל הרעשים מבית ומבחוץ ובני הזוג מתאחדים ב"קול דממה דקה".

אפשר לתאר את ארבעת השלבים גם בהקף הגדול, בקשר בין חתן וכלה: בתחלה יש התעוררות למפגש עם הזולת, שדורשת לפרק את ה"טורי דפרודא" של הרווקות ולשבור־למול את לב האבן – תוך ידיעה ש"לא טוב היות האדם לבדו"[פד] – כדי להפוך לרגיש ופתוח לזולת ולאפשר בנית קשר של קיימא (כשבבסיס מונחת הכרה של בן הזוג האמתי, שצריך לעורר ולחשוף). מתוך כך מתעוררת תשוקה כללית לחתונה, ועם המפגשים גם תשוקה להתקרב לבן הזוג האמתי. כאשר בן הזוג נמצא, וכורתים ברית – משלב ההחלטה להתחתן, ועד לעמידה תחת החופה והמפגש בחדר היחוד – הולכת וגוברת ההתלהבות מהקרבה. אך המימוש השלם והאמתי, אחרי כל הרוח, הרעש והאש – של כל תהליך ההכרות, עד לחתונה עצמה – הוא ב"קול דממה דקה", ביחוד בני הזוג בביתם שלהם.

פא. קהלת ז, כו.
פב. משלי יח, כב.
פג. ראה באורך בהקדמת שכינה ביניהם.
פד. בראשית ב, יח.

"אחֹתי, רעיתי, יונתי, תמתי"

לאור כל זאת, מתבקש להקביל את ארבעת השלבים למערכת נוספת, שמופיעה בשיר האהבה של הדוד והרעיה, שיר השירים (שהוא "קדש קדשים"[פה]) – "אחֹתי רעיתי יונתי תמתי". זהו המשכו של פסוק שהוזכר – "אני ישנה ולבי ער" – כאשר המעורר הוא "קולי דודי דופק" האומר "פתחי לי אחֹתי רעיתי יונתי תמתי [שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה]", המצמיח מתוך ההתעוררות הראשונה שהוא פועל את כל התהליך השלם שפורט עד כה (כאשר "קול דודי דופק" היינו הביטוי לכך ש"קול דממה דקה" חודר בפנימיות בכל השלבים, כנ"ל[פו]). אכן, לפי המוסבר בדרך כלל בחסידות[פז], ארבע הדרגות אחתי־רעיתי־יונתי־תמתי הן בסוד מוטבע־מורגש־מושכל־כתר, ולכן ההקבלה תהיה שונה ומורכבת יותר:

השלב הראשון, "אחֹתי", הוא אחוה, אהבה טבעית של אח ואחות. האהבה הטבעית אינה רועשת, אבל יש בה רוח טובה של קשר פנימי עמוק (אלא שאם יש מניעות והסתרות על הקשר העדין הזה, אותו מעורר "קול דודי", נדרשת "רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים"). במושגי הספירות, החתן והכלה כאן נמצאים בספירות נצח והוד ("איהו בנצח, איהי בהוד"[פח]).

השלב השני, "רעיתי", הוא אהבה רגשית בלב. המדרגה הזו עצמה כוללת את שתי הבחינות של הרעש, התשוקה המתלבשת בשוקיים (והיינו מה שהמורגש משפיע במוטבע, החג"ת בנה"י), והאש, ההתלהבות הבוערת בלב (והיינו מה שהמורגש מקבל מהמושכל, אהבה כאש הנולדת מהתבוננות הבינה). כאן החתן והכלה נמצאים בספירות חסד וגבורה.

פה. ידים פ"ג מ"ה.

פו. ב"פ **קדד** (הר"ת, שהם שני הביטויים היחידים בתנ"ך שאלו ראשי התיבות שלהם) עולה **ריו**, סוד הזיווג בקבלה (ראה דרושי האריז"ל ליוה"כ – שעה"כ ופע"ח – פ"ג, ע"פ זהר ח"ב ג, א. ע"ח של"ט דרוש י). "**קול דודי דופק**" עולה **עפר**, כנ"ל הערה י ש"קול דממה דקה" שייך בפרט ליסוד העפר.

פז. לקוטי באורים (להרה"צ ר' הלל מפאריטש זצ"ל) לקונטרס ההתפעלות פ"ב אות לה; ברית הנישואין מאמר "אני ישנה ולבי ער"; יין משמח ח"ד תורה "אחתי רעיתי יונתי תמתי".

פח. ע"פ תקו"ז תקון יג (כח, ב–כט, א). וראה ע"ח שער הכללים פ"א.

המדרגה השלישית, "יונתי", היא אהבה שכלית המתבטאת בהסתכלות העינים – "עיניך יונים"[פט] (העבודה של "לאסתכלא ביקרא דמלכא"[צ]). במדרגה הזו החתן והכלה הם חכמה ובינה (אבא ואמא עילאין).

המדרגה הרביעית, "תמתי", היא כבר אחדות מושלמת, כאשר החתן והכלה "שוין בקומתן"[צא] ("תאומתי"[צב]) ו"כתר אחד לשניהם"[צג]. הם מאוחדים ברצון משותף, בשליחות משותפת בבית היהודי (כאשר בכתר אין כבר חלוקה רגילה של זכר ונקבה[צד]).

בשתי המדרגות הללו העליונות, יונתי תמתי, יש כבר דבקות של "קול דממה דקה" ("קול דממה דקה" במוחין ו"דקה מן הדקה"[צה] בכתר). הן מתאחדות – "אחת היא יונתי תמתי"[צו] – אלא שיחסית, בהסתכלות העינים הדבקות היא ב"רצוא" והסתלקות מהמציאות התחתונה וב"תמתי" הדבקות מתגלה ב"שוב", במציאות התחתונה (בה פועלים בני הזוג את השליחות המשותפת בעולם, כאשר כתר אחד, רצון אחד, לשניהם).

ובהקבלה לעלית התפלה: מדרגת "אחותי", האהבה הטבעית, מקבילה לעליה מ"מודה אני" (המוטבע בטבע היהודי) עד ל"ברוך שאמר". מדרגת "רעיתי" כוללת גם את פסוקי דזמרה (ה"רעש") וגם את "היכל האהבה" של ברכות קריאת שמע (כולל הרגש הבוער של "ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"). מדרגת "יונתי" היא פסוק היחוד עצמו, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" (שהוא הארת האצילות בהיכל קדש הקדשים דבריאה[צז]), ומתוך כך מגיעים בדרך ממילא למדרגת "תמתי", תפלת העמידה

פט. שיר השירים א, טו; ד, א.
צ. זהר ח"א קצט, א. ראה יין משמח ח"ה שער שלישי בתורה "לאסתכלא ביקרא דמלכא".
צא. ע"ח ש"ד פ"ג. ובריבוי מקומות.
צב. שה"ש רבה ה, ג.
צג. ראה ע"ח של"ו פרקים א–ב; לקו"ת שה"ש מח, ב.
צד. ראה ע"ח שי"ג פ"א.
צה. פטום הקטרת (ע"פ כריתות ו, ב).
צו. שיר השירים ו, ט.
צז. ראה שעה"כ דרושי העמידה דרוש א.

(כלומר, כבר בתוך אש ההתלהבות יש דבקות ב"אחד"[צח], בדרך "רצוא" ועצימת עינים, אך התכלית היא דבקות בדרך של "שוב", כאשר ה' אחד בשמים ובארץ, סוד "עיניו למטה ולבו למעלה"[צט] של תפלת העמידה, דהיינו "עיניו למטה", התכלית, ה"שוב", כאשר, "לבו למעלה", ה"רצוא" – "אם רץ לבך שוב לאחד"[ק], וד"ל).

סיכום המערכות

לסיכום, אפשר להקביל את ארבע המערכות עצמן לאותיות שם הוי' ב"ה:

המערכת בה פתחנו, רוח־רעש־אש־קול דממה דקה, עוסקת כולה בה' עצמו – בדרך של ידיעת השלילה כהקדמה לידיעת השלילה – והיא בגדר "הוי' בחכמה"[קא], ה־י שבשם.

המערכת של החיות – נמר־נשר־צבי־ארי – היא בסוד "מַלְּפֵנוּ מִבַּהֲמוֹת אָרֶץ וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם יְחַכְּמֵנוּ"[קב]. הלימוד מהחיות, מתוך הזדהות אתן, מעניק לנו אורות דתהו (אותם יש להלביש בכלים דתיקון כדי להביא את המשיח[קג]), שהרי שרש החיות הללו הוא בעולם התהו. האורות דתהו שייכים לשם **סג**, המכוון כנגד **ה** עילאה שבשם[קד].

המערכת של "אחֹתי רעיתי יונתי תמתי" היא כינויי האהבה בין חתן וכלה, שבכללות כנגד ה־ו שבשם (מדות הלב, שבהן האהבה היא ה"יומא דאזיל עם כולהו יומין"[קה]).

צח. ה"קול דממה דקה" מאיר בכל המדרגות, כנ"ל, אך בפרט הוא מתגלה ב"תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין" (ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א), שתי המדרגות העליונות, ועד שבמובן מסוים תפלת העמידה גם מקבלת מקריאת שמע, ודוק.

צט. יבמות קה, ב (וראה על בחינה זו בחיי הנישואין – יין משמח ח"ג שער חמישי בתורה "גוף נהנה מן הגוף").

ק. תניא פ"נ (ע"פ ספר יצירה פ"א מ"ח ואחת הגרסאות בהקדמת תקו"ז ז, א).

קא. משלי ג, יט.

קב. איוב לה, יא (וראה עירובין ק, ב).

קג. שיחת כ"ח ניסן תנש"א.

קד. שעה"כ דרוש א מדרושי התפילין.

קה. ראה זהר ח"ג קג, א–ב; קצא, ב; ע"ח שכ"ה דרוש ב; פע"ח שער חה"ס פ"א.

ארבעת תיקוני שכינתא – מטה, שלחן, כסא ומנורה – מכוונים כנגד הכלה בפרט, השכינה הקדושה, המתקנת ומכינה את עצמה לקראת הזיווג הקדוש, ה תתאה שבשם.

ולסיכום[קו]:

י	רוח־רעש־אש־קול דממה דקה
ה	נמר־נשר־צבי־ארי
ו	אחֹתי־רעיתי־יונתי־תמתי
ה	מטה־שלחן־כסא־מנורה

קו. כל **חי** המלים בסיכום עולות יחד 5831, 7 פעמים 7 פעמים 7 (7 בחזקת 3) פעמים 17, סוד ״מצא אשה מצא **טוב**״, ״אור כי **טוב**״ (בראשית א, ד) בבחינת ״**שבעתים כאור שבעת הימים**״ (ישעיה ל, כו; וראה רש״י שם שהיינו 7 בחזקת 3), וד״ל (׳מקור׳ מספר זה – הכאת המקומות הראשוניים של כל מספר ראשוני כאן, 5 פעמים 5 פעמים 5 פעמים 8 – הוא 1000, סוד אלף אורות של מתן תורה, נשמת רבי **ישראל בעל שם טוב** וכו׳).

דעת נכונה

קיצור מהלך השיעור

בהתוועדות "שבע ברכות" לנכדת הרב זכינו להגדרות חדשות ועמוקות על קשר האהבה בין איש ואשה. נקודת המוצא היא רמז בפסוקי ההתגלות של ה' לאליהו הנביא, שבשיעור סמוך הוסבר כיצד הן קשורות לבית היהודי. **פרק א** מגדיר "דעת נכונה", שהיא מפתח הקשר העמוק והבריא בין איש ואשה. **פרק ב** עוסק בהכרה הפנימית בה מזהים בני הזוג זה את זו – הכרה הקיימת בנפש ב"קול דממה דקה" – שהיא הבסיס להכרות ולעבודה המשותפת שלהם לאורך ימים ושנים טובות.

א. דעת נכונה

אהבה ודעת נכונה

פסוקי ההתגלות של ה' לאליהו בחורב, המבטאים סדר של עליה בעבודת התפלה וגם בחיי הנישואין[א] – "וַיֹּאמֶר צֵא וְעָמַדְתָּ בָהָר לִפְנֵי הוי' וְהִנֵּה הוי' עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק מְפָרֵק הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים לִפְנֵי הוי' לֹא בָרוּחַ הוי' וְאַחַר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בָרַעַשׁ הוי'. וְאַחַר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ הוי' וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַקָּה"[ב] – עולים בגימטריא 7865. המספר הזה הוא כפולה של 13, **אחד** וגם **אהבה**. כעת ננסה להסביר הכל בקשר לחתן וכלה. ידוע שהרבי

• משיעור מוצאי י"ח תמוז פ"ה – אור יהודה

א. כנ"ל בשיעור "קול דממה דקה".

ב. מלכים־א יט, יא–יב.

הקודם רמז את אותיות **אהבה** בראשי־התיבות של פסקאות ההזמנה לחתונה של הרבי, כי עיקר הענין של חתונה הוא אהבה[ג].

שוב, שני הפסוקים הם כפולת **אהבה**, השאלה כמה פעמים אהבה. אם מחלקים 7865 ל־13 מקבלים 605 – הכל שוה 13 פעמים 605. מה אומר המספר 605? כמובן, בכל מספר יש הרבה דברים[ד], אבל אנחנו נבחר משהו מיוחד לכבוד החתן והכלה: יש ביטוי, שלא מופיע בתורה ולא בחז״ל, אבל הוא מופיע בראשונים והלאה – הרמב״ם משתמש בניב הזה פעם אחת בחיבור הגדול שלו, והאבן עזרא אוהב אותו במיוחד – ״**דעת נכונה**״. כל הענין של חתונה הוא דעת – ״והאדם ידע״[ה], כמו שכתוב בתניא בפ״ג. שני הפסוקים האלה הם **אהבה** פעמים **דעת נכונה**[ו].

״דעת נכונה״ ביחוד חתן וכלה

הטור מביא את הביטוי ״דעת נכונה״ בהקשר של היחוד בין החתן והכלה. בסעיף העוסק בחיבור והיחוד של חתן וכלה הוא כותב שראוי לאדם ״להרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעת נכונה״[ז]. משהו יפהפה. מבין שאר הפוסקים, מי שמצטט את הטור בלשונו הוא דווקא רבי שלמה גנצפריד

ג. כאשר התגלות ה׳ לאליהו, באה להמתיק את הדין־הקנאה שלו (כמאמרו שם לה׳, ״קנא קנאתי להוי׳ אלהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל״) ולהפוך אותה לאהבה. באמת, בקנאה עצמה טמונה אהבה – המלה **קנאה** פותחת ב־**קנ**, שער ה**קנ**אה, ומסיימת ב־**אה** של **אה**בה (על דרך הפיכת הקללה לברכה ״כי אהבך הוי׳ אלהיך״), ו־**קנאה** (בגימטריא **יוסף**, ה״צדיק יסוד עולם״, ו״פ **הוי**׳) עולה **יב** צירופי **אהבה** (ל־**אחד** יש רק **ו** צירופים אבל ל־**אהבה יב** צירופים, כלשם הוי׳ ב״ה) – שעל כן ״רוח קנאה״ טהורה וחיובית השומרת על קדושת הברית היא ביטוי לאהבה (ראה יין משמח ח״ד ש״ד בתורה ״כנשר יעיר קנו״ וש״נ).

ד. יש חבה יתרה לחפש את המספר בתוך הפסוקים עצמם, וכאן 605 היינו ה״פ ״**וחזק**״ (121, **יא** ברבוע), היינו ״**וחזק**״ פנים ואחור, ודוק.

ה. בראשית ד, א.

ו. **אהבה דעת נכונה** ר״ת **אדן** (של **אדנ־י** – ה־י של יחוד הבא מתוך **אהבה דעת נכונה**), סוד האדן־הבסיס של עבודת ה׳ (**אדן** בגימטריא ״**מודה** [אני לפניך]״, בסיס עבודת היום, כנודע).

ז. טור אה״ע כה.

בקצור שלחן ערוך[ח]. כידוע, גם בין הרביים של חב״ד[ט], הוא נחשב צדיק מיוחד – הוא עשה מבצע אדיר להביא את ההלכה[י] לכל שכבות העם, לכולנו. אפילו הרבי אמר – כמו אחרי הסתלקות הרבנית ע״ה – ׳תביא לי קצור שלחן ערוך׳, לדעת על אתר את ההלכה למעשה. במעלת הקצור שלחן ערוך שהוא מביא את לשון הטור, שבין איש לאשה צריך קדֵשה יתרה, מחשבה טהורה ודעת נכונה[יא].

ברור – ומסתמא הטור כיוון לכך – שהביטויים האלה הם כנגד חכמה־בינה־דעת. אנחנו פה חב״דניקים, ובשביל להיות חב״ד צריך את שלש התכונות האלה: ״קדושה יתרה״ היא בחכמה – ״קדש מלה בגרמיה״[יב]; ״מחשבה טהורה״ בבינה – כשם שקדושה היא חכמה כך טהרה היא בינה[יג] וגם מחשבה היא בינה[יד]; והכי בולט – ״דעת נכונה״ היא בפירוש דעת (וכן המושג ״נכון״ מתאים לבינוני, ״מדת כל אדם״[טו], מי שמכיר את מקומו **בדעת נכונה** – בגימטריא **ענוה**[טז] – יודע שאינו צדיק, אך מתאמץ ונכון לכך אם יזכה מן השמים[יז]).

צריך להבין מה אומר הביטוי ״דעת נכונה״ – דווקא הדעת, שמחברת את החתן והכלה, צריכה להיות ״דעת נכונה״.

ח. קצוש״ע קנ, א.

ט. ראה שיחת שבת ראה תשד״מ (תורת מנחם תשד״מ ח״ד ד׳ עמ׳ 2483), ובאורך בספר ״יחס רבותינו נשיאינו ל׳קיצור שולחן ערוך״.

י. ורמז לענייננו: **דעת נכונה** עולה **הלכה למשה מסיני** (״הלכה״ היא הדעת, פנימיות נה״י, כח ההליכה; ״למשה״ היינו הבינה, ״משה זכה לבינה״; ״מסיני״ היינו הבטול דחכמה – הסדר של דעת־בינה־חכמה הוא צירוף היסוד, והי, סוד תיקון הברית), וד״ל.

יא. **קדֵשה יתרה** (1024, **לב** ברבוע) **מחשבה טהורה** (580, י״פ **חן**, ממוצע כל אות) **דעת נכונה** משלימות ל־**מז** (**בטול**, **כי טוב**) ברבוע.

יב. זהר ח״ג צד, ב.

יג. ראה ספר הליקוטים דא״ח צ״צ ערך ׳טהור׳, וש״נ. היחס בין קדושת החכמה לטהרת הבינה רמוז בפסוק ״ויעש את שמן המשחה קדש [רזין דרזין דחכמתא] ואת קטרת הסמים [סוד ׳בחד קטירא אתקטרנא׳ דרשב״י, מ׳זיהרא דאמא עילאה׳] טהור״ (שמות לז, כט), וד״ל.

יד. ספר הליקוטים בראשית פ״א.

טו. תניא פי״ד.

טז. וללא ענוה הרי הוא בגדר ״כל תלמיד חכם שאין בו דעת וכו״ (ויקרא רבה א, טו).

יז. ראה תניא פי״ד.

שמירה מתאוה

האבן־עזרא כותב את הביטוי כמה פעמים[יח]. ההקשר העיקרי של הביטוי הוא משל מפורסם שלו על "לא תחמֹד"[יט]: לאיש כפרי פשוט הזדמן לראות את בת המלך ביפיה. אם לאיש הכפרי הזה יש "דעת נכונה", אין לו שום הוה־אמינא שבהוה־אמינא שהוא יכול להיות קשור אליה, ולכן אין לו גם תאוה אליה. כמה שהיא יפהפיה, אם יש לו דעת נכונה הוא מבין, הוא חש, ש'אין לי שום קשר לבת הזו כלל וכלל'. זהו המשל שמביא האבן עזרא להבין מה נקרא "דעת נכונה". כלומר, מי שבסיטואציה הזו יתאוה לבת המלך – הדעת שלו משובשת, אין לו דעת נכונה.

אהבה שאינה תלויה בדבר

איפה הרמב"ם מביא את הביטוי "דעת נכונה"? הוא מביא אותו פעם אחת – גם היא בהלכות אישות[כ] – ביחס לאשה שמוחלת על כתובתה. היא מוחלת על הכתובה לגמרי, אומרת לבעלה – 'אתה לא חייב לי כלום'. לא שהיא רוצה חלילה להתגרש. אדרבא, אם היתה רוצה להתגרש – היא היתה תובעת את הכתובה. אבל היא כל כך אוהבת את בעלה, ומרגישה בפנים ש'לא מגיע לי כלום', הכל חסד חנם, ולכן מוחלת הכל. כנראה "כמים הפנים לפנים"[כא], גם הוא מרגיש ככה. יש היום כאלו שרוצים לומר שחתונה היא עסק ממוני, ענין עסקי. יש מי שכתב על זה ספר שלם – שכל ענין האישות באידישקייט היא דיני ממונות[כב]. רחמנא ליצלן לומר כזה דבר. כאן יש לנו אשה שאומרת שאני מוחלת לך, בעלי האהוב, את כל הכתובה שלי.

יח. אבן עזרא על שמות כ, יד; שה"ש א, יג; קהלת ד, יז.

יט. שמות כ, יד.

כ. פי"ז הי"ט.

כא. משלי כז, יט.

כב. מסכת כתובות, העוסקת בכל קשר הנישואין, מכונה 'ש"ס קטן' (הפלאה בהקדמתו למסכת) משום שהיא בלולה מדיני ממונות ודיני אישות, ענייני נשים־נזיקין (הסדרים העיקריים הנלמדים בישיבות). אכן, בסופו של דבר, היא לא שייכת לסדר נזיקין אלא לסדר נשים. על סדר נשים נדרש (במדבר רבה יג, טו) הביטוי הראשון בתהלים יט, "תורת הוי' תמימה משיבת נפש" (פסוק ח) – לעומת סדר נזיקין, עליו נדרש "משפטי הוי' אמת צדקו יחדו" (הביטוי האחרון בפרק שם) – וראה לקוטי לוי יצחק הערות לתניא קמג, א (עמ' מט) שסדר

מה הפסק? מה עושים במקרה הזה? כותב הרמב״ם שצריך לבדוק אותה היטב, אם היא לא אמרה זאת מתוך שחוק או מתוך היתול, ואם הדיינים רואים שהיא מחלה ב״דעת נכונה״ – זהו הביטוי שלו – המחילה חלה[כג], היא מוחלת על הכתובה לגמרי, אין לה כלום, והם ממשיכים לחיות יחד חיים הכי מאושרים שבעולם.

שוב, מה הרגש כאן? כמו שאומרים[כד] שראשית עבודת ה׳ כלפי שמיא היא ׳לא מגיע לי כלום׳. אמרנו ש״כמים הפנים לפנים״, כנראה גם האיש מרגיש ככה. הרי יש חובות של כתובה, מה שהאיש חייב לאשה, ויש מה שהאשה חייבת לו[כה]. אם היא אומרת לו ׳לא מגיע לי כלום׳, מסתמא – מרגישים ״כמים הפנים לפנים״ – גם הוא אומר לה ׳לא מגיע לי כלום׳, מוחל על כל החובות של האשה לבעל. הכל חפשי, משוחרר, הכל רצוני, הכל ״אהבה שאינה תלויה בדבר״[כו], ׳אהבה בטהרתה׳[כז]. אם הכתובה קובעת את היחס בין האיש והאשה קוראים לו ״אהבה התלויה בדבר״. ברגע שהיא מוחלת היא אומרת ׳האהבה שלי לא תלויה בשום דבר, רק אהבה לשמה׳, ועל זה

נשים הוא עיקר הש״ס. ״תורת הוי׳ תמימה״ מלמד ש״דעת נכונה״ מתגלה בעיקר במדת התמימות (שנכון לקרוא לה באנגלית sincerity). התמימות היא פנימיות ההוד (ראה סוד ה׳ ליראיו ש״א פי״א (וביאורו בשיעורים בסוד ה׳ ח״ג); אל עולם הקבלה פ״ז; ספר הנפש פי״ב) – שאפשר לקרוא לה גם כנות (כנודע שבכללי המקדש נצח והוד הם סוד הכיור וכנו) – סוד ״איהי בהוד״ (ע״פ תקו״ד תקון יג). נכונות הדעת הנכונה מתבטאת גם בכך שהיא מוכנה ומזומנה לקיום מצות ״פרו ורבו״ (בראשית א, כח) בתמימות ובהידור, על הצד הטוב ביותר, בקדושה יתרה וכו׳. הדעת התמימה והכנה מתבטאת בהכרת הטוב של ההוד, סוד ״דע לומר תודה״ (אותיות האלף־בית), יסוד כל המדות הטובות (ראה חובות הלבבות הקדמה לשער הבחינה). כשהכלה מוחלת ב״דעת נכונה״ היא עושה זאת בתמימות גמורה, בכנות ומתוך הכרת הטוב – כמבואר בפנים – ו״תורת הוי׳ תמימה״ זו היא ״משיבת נפש״ באמת, וד״ל.

כג. כלומר, ״דעת נכונה״ מתייחסת לכנות הדבור, מתאים לכך שהמלה ״נכונה״ מופיעה בתנ״ך בהקשר של דבור – ״כי אין בפיהו נכונה״ (תהלים ה, י) ופעמיים ביחס לאיוב (ה׳בינוני׳, שאינו צדיק אך הוא מדבר בכנות מלבו הכואב) ״כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב״ (איוב מב, ז–ח).

כד. ראה חובה״ל שבהערה כב, ובכ״ד.

כה. ראה שו״ע אבה״ע סט, א–ג (וביאורם בסימנים הבאים).

כו. אבות פ״ה מט״ז.

כז. ראה גם שיעורי י״ב אלול תשע״ט, ליל שבת תשובה תש״פ וליל שבת משפטים תשפ״ג.

הרמב״ם אומר שזה צריך לבוא מתוך ״דעת נכונה״ – בודקים אותה אם יש לה דעת נכונה, ובכך רמוז שהמחילה עצמה היא־היא תמצית הדעת הנכונה. זו הפעם היחידה שהרמב״ם משתמש בביטוי הזה.

לב טוב

נאמר עוד משהו על ״דעת נכונה״: בפרקי אבות רבן יוחנן בן זכאי שאל את תלמידיו ״איזו היא דרך טובה שידבק בה האדם״[כח]. כל אחד ענה את התשובה שלו. רבי אלעזר בן ערך אמר ״לב טוב״ ורבן יוחנן בן זכאי אמר לתלמידיו ״רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם שבכלל דבריו דבריכם״. יש מפרשים שאומרים[כט] ש״לב טוב״ הוא ״דעת נכונה״. לכאורה דעת נכונה היא בראש, אבל לפי הפירושים האלה היא ״לב טוב״, שכולל את כל המדות הטובות שבעולם – הדעת היא ״מפתחא דכליל שית״[ל] הכוללת את שש מדות הלב[לא].

שוב, מה יצא לנו? שני הפסוקים של אליהו הנביא שוים **אהבה** פעמים **דעת נכונה**, שכוללת את כל הדברים הטובים בקשר בין חתן וכלה.

ב. 'אני מכיר אותך!'

יסוד הכל – ההכרה

נסיים עם עוד דבר חשוב מאד בחסידות:

כתוב בתניא, מפ״ג והלאה, שבשביל להוליד אהבה בלב צריך להתבונן. זו דרך חב״ד, שנקראת ״דרך ארוכה וקצרה״[לב], שדרך ההתבוננות מגיעים

כח. אבות פ״ב מ״ט.

כט. פירוש רבינו יוסף בן שושן (ירושלים תשכ״ח) על אבות פ״ב מי״ג.

ל. זהר ח״ב קעז, א. על הדעת הזו, ״דעת המתפשט״, נאמר ״ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים״ (משלי כד, ד), רמז לשש המדות חג״ת (**חסד־דין־רחמים**) **נה״י** (וראה באריכות סוד ה׳ ליראיו ש״א פ״ח).

לא. ראה הנפש פ״ז עמ׳ קיט. וכנודע, **דעת** עולה ו״פ **דעה**, כאשר כל דעה היא מדה בלב (כשימוש הרמב״ם במושג זה בהלכות דעות).

לב. שער ספר התניא (עפ״י עירובין נג, ב).

לפנימיות הלב[לג], מולידים אהבה פנימית בלב. יש מאמרים[לד] שכתוב בהם שעוד לפני התבוננות צריך הכרה. מהי הכרה? כמו שרות אומרת לבעז "מדוע זה מצאתי חן בעיניך להכירני ואנכי נכריה"[לה], וחז"ל אומרים[לו] שב"להכירני" היא נבאה שהוא עתיד לשאת אותה לאשה, כי הכרה היא לשון נישואין.

מה הווארט? כתוב ששום התבוננות לא תעזור להוליד אהבה ויראה בלב, אלא אם כן יש יסוד של הכרה לפני כן. מה הכוונה יסוד של הכרה? שאני אומר לה' 'אני מכיר אותך'. על זה כתוב ש"אל אחר איסתריס ולא עביד פירין"[לז], שבסטרא אחרא אין דעת[לח]. הכוונה היא שאין בסט"א הכרה מולדת של ה'. הגוי, לפני שהוא חושב על כך, לא מכיר את ה'. אבל ליהודי, שיש לו נפש אלקית, יש הכרה יסודית בקב"ה – הוא מכיר את ה' עוד לפני שהוא מתבונן בגדולת ה' וכיו"ב. עכשיו, היות שהוא מכיר את ה', אם הוא ישכיל בסוף הוא ישיג אלקות. כך כתוב, שחכמה היא השכלה, בינה היא השגה ודעת היא הכרה[לט]. הסדר הוא שקודם צריך להכיר את ה' הכרה מולדת, טבעית, שהיא השרש של אהבה טבעית – 'אני מכיר אותך, הקב"ה, זוכר אותך'. לכל יהודי יש את ההכרה הזו, הזכרון הזה, ועל הרקע הזה, על היסוד הזה, הוא יכול להשכיל בחסידות עד שהוא זוכה להשגה מלאה ו'שמחה בטהרתה' בעבודת השי"ת.

הכרת חתן וכלה

מתי אצל חתן וכלה ההכרה? עוד לפני הווארט, לפני החתונה – הם נפגשים ומכירים. מה צריכה להיות התחושה של פגישה? 'אני מכיר אותך'. רק

לג. ראה גם מלכות ישראל ח"א מאמר "דרך ארוכה וקצרה".
לד. ראה עבודת הלוי הפטרת פינחס.
לה. רות ב, י.
לו. רות רבה ה, ב.
לז. ע"פ זהר ח"ב קג, א.
לח. עיין ע"ח שמ"ח פ"ב.
לט. ורמז: כשמצרפים **השכלה השגה הכרה** (903, משולש **מב**, ז"פ "**הוי' הוא האלהים**" שאומרים בנעילה) לפנימיות חב"ד, **בטול שמחה יחוד** (428, שם **חתך**, סוד "**פותח את ידך** [יודיך]"), הכל משלים ל־11 בחזקת 3 (1331, **משיח** במספר קדמי כו').

עכשיו, כשאני רואה אותך, אני פתאום נזכר שאני מכיר אותך. ההכרה הזו, פנימיות הדעת, היא התחושה של "קול דממה דקה"[מ] ש"תמן אתי מלכא", שם מכירים־מרגישים – בשקט־בשקט – את נוכחות המלך, את הנוכחות של נשמת בן הזוג. לפני המפגש הקול הזה הוא "קלא פנימאה דלא אשתמע", קול נעלם לחלוטין, ואחרי שהחתן והכלה רואים זה את זה הוא הופך להיות "קלא פנימאה דאשתמע"[מא] (בסוד "הקֹל קול יעקב"[מב], מ"קֹל" חסר, בלתי נשמע, ל"קול" מלא, הנשמע בחשאי) – קול פנימי מלא האומר 'אני מכיר אותך'.

נוסיף כאן נקודה חשובה ויסודית, שהזכרנו הרבה פעמים[מג], שבמקרה של ספק יש יותר לסמוך על הדעת – דעת נכונה – של הכלה מזו של האיש. מדוע? ראשית, האיש הוא בבחינת "חפצא", ולכן הוא מסתכל על ה"חפצא" של הכלה, החיצוניות שלה ('מחפיץ' אותה, כלשון ימינו). לעומתו האשה היא בבחינת "גברא", חשה את הפנימיות, ודווקא בנוגע אליה יש הכרה אמתית. אסור לאיש לקדש אשה עד שיראה אותה, כדי שלא תתגנה בעיניו[מד] – הוא תפוס בחיצוניות. לעומתו, האשה סומכת יותר על האינטואיציה שלה – ההכרה הפנימית – גם בלי שתראה אותו[מה]. ועוד, לדאבוננו, פגם הברית של הבחור (הקשור לכך שהוא תפוס בחיצוניות, כפשוט) מטשטש ומעלים את יכולת ההכרה שלו, ודוק.

נחזור לנקודה: בתניא כותב אדמו"ר הזקן שדעת היא "התקשרות והתחברות"[מו], אבל לפי מה שכתוב במאמרים, הכל מתחיל מהכרה. אחרי

מ. מלכים־א יט, יב. ורמז: **קול דממה דקה** (הכרה) **חכמה** (השכלה) **בינה** (השגה) עולים יחד **דעת**, בה הכל כלול, כמבואר בפנים.

מא. זח"א נ, ב.

מב. בראשית כז, כב.

מג. ראה שערי אהבה ורצון **ביאור א** (פ"א) ל"פרצוף הדעת" ומחול הכרמים פ"ג הערה ג.

מד. ריש קידושין.

מה. הטעם המפורש שם, שאצל האשה פחות נוגע עם מי תתחתן – "טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו" – משתנה עם עלית הנוקבא במשך הדורות (וראה שיעור ד' אלול תשס"ו כיצד כבר הרמב"ם נמנע בעקביות מלנקוט בטעם זה), והיום ודאי האשה מרגישה עצמה מחויבת להכיר האם המועמד הוא בן זוגה מן השמים המתאים לה באמת (בדרגת תמתי־תאומתי, "שוין בקומתן" של ימות המשיח), ודוק.

מו. תניא פ"ג (כנ"ל) – וראה באריכות שיעור כ"ד טבת תשפ"ה.

שיש הכרה – שיש בפגישה עם בן/בת הזוג העתידי תחושה של הכרה – עושים וואו, שהוא ה"התקשרות". אחר כך מתחתנים, זו ה"התחברות"[מז]. זהו הסדר (סדר מובהק של מחשבה־דבור־מעשה: מהכרה במחשבת הלב, לדבור של התקשרות – 'וואו' כמשמעו, נתינת 'מלה' כהבטחת נאמנות – ומעשה של יחוד בפועל). אבל הכל מתחיל מההכרה, שנקראת "דעת נכונה".

התפתחות ההכרה בחיי הנישואין

אחר כך אני צריך להתחיל ללמוד אותך, להשכיל אותך. מהי חכמה? מה שאדם למד מרבו[מח]. בסוף, אם אני זוכה, אני יכול להשיג אותך. זה יכול לקחת ארבעים שנים של נישואין, ואחרי ארבעים שנים אדם עומד על דעת רבו[מט], שכאן הוא בן או בת הזוג שלו, ואז אפשר לומר שאני משיג את בן הזוג שלי, את החצי השני של עצמי (החלק המודע משיג את החלק העל־מודע[נ]). אבל שני הדברים האלה, השכלה והשגה, טפלים ליסוד של עצם ההכרה.

ככל שמגבירים את ההכרה, ממילא האהבה היא "אהבה שאינה תלויה בדבר" בכלל, כי מאז ומתמיד את אתי, יש לנו שרש אחד משותף. אני מכיר את שנינו בשרש שלנו. זהו היסוד האמתי של כל הקשר שלנו. ההכרה הזו היא בעצם בלב. מי שיש לו "לב טוב" מסוגל להכיר, יש לו "דעת נכונה"[נא]. מי שיש לו לב לא טוב לא יכיר, לא יזכור. הלב הלא־טוב שוכח, לא זוכר. המלה זכר היא מלשון הכרה, אותו שער בלשון הקדש (**כר**[נב]). שרש **זכר**, זכרון, הוא – בסגנון בו חז"ל דורשים תמידי[נג] – **זה־הכרה**, את זה אני מכיר. משה רבינו,

מז. והנה, **הכרה התקשרות התחברות** עולה 2662, פעמיים 1331, 11 בחזקת 3, הנ"ל הערה לט.

מח. רש"י על שמות לא, ג.

מט. ע"ז ה, ב.

נ. ראה יין משמח ח"ב שער ראשון בתורה "לא זז מחבבה עד שקראה אמי".

נא. ורמז: **לב טוב הכרה דעת נכונה** עולה 884, **בן** ('הוי' **הוי**') פעמים **טוב**.

נב. **כר** – בגימטריא **אהבה רבה** – הוא גם השער של **כתר**, שרש פנימיות הדעת (ההכרה) בפנימיות הכתר, כנודע (ספר הנפש פ"ז הערה יג).

נג. ראה נדה לא, ב.

הדעת של כל עם ישראל[נד], מתנבא ב"זה הדבר אשר צוה הוי'"[נה] – זה הדבר שאני מכיר. ככה צריכה להיות ההרגשה הפנימית של כל חתן וכלה.

הרוגאטשובר אומר שחתונה היא "פעולה נמשכת"[נו]. הוא אומר כך גם על הקידושין[נז] וגם על הנישואין[נז], שני דברים, שני קניינים[נח], שהם "פעולה נמשכת". לפי מה שהסברנו עכשיו, אפשר לומר שאם יש הכרה שבבחינת "זה הדבר" – זהו זה, זה את, זה אתה – היא נמשכת תמיד, היא מתחדשת תמיד. אני משכיל יותר, משכיל פחות – לפעמים יכול להיות מצב שאין כל כך הבנה בין האיש והאשה – לא נורא, הרי כרתנו ברית, למעלה מטעם ודעת[נט]. שוב, 'אני משכיל אותך יותר, משכיל אותך פחות, משיג אותך יותר, משיג אותך פחות – לא משנה, עס מאכט־נישט אויס' – העיקר הוא ההכרה, החידוש המרענן של הקשר, אור חדש תמיד.

נאמר "לחיים לחיים", שיהיה בנין עדי עד.

נד. תניא פמ"ב.

נה. שמות טז, טז ו־לב; לה, ד; ויקרא ח, ה; ט, ו; יז, ב; במדבר ל, ב; לו, ב.

נו. ורמז: **פעולה נמשכת** עולה 1001, **יג** פעמים **מזל**, סוד **יג** מדות הרחמים (בחלוקה לר"ת, 130, **יג** פעמים **י** דחכמה, והשאר 871, **יג** פעמים **בינה**, ודוק).

נז. ראה מפענח צפונות פ"ה סימן כח (ושם פ"י ס"ג).

נח. שני הקניינים הם בסוד "קנה חכמה קנה בינה" (משלי ד, ה; ועיי"ש פסוק ז ושם טז, טז) – קנין הקידושין בסוד "קנה חכמה" ("קדש מלה בגרמיה" בחכמה) וקנין הנישואין בסוד "קנה בינה" (בינה היא סוד ההיכל, החופה־הבית אליה כונס האיש את האשה בנישואין), וד"ל.

נט. בכ"מ בחסידות. וראה לדוגמה לקו"ש ח"ב שיחת פרשת נצבים.